VASTINE

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

20.5.2026

Lainsäädäntöneuvos Sanna Montin
Rajavartioylitarkastaja Jouni Pulkkinen
Erityisasiantuntija Tiina Järvinen

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Kuuleminen valiokunnassa 21.5.2026

**HE 52/2026 vp**

## Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen muodostavien säädösten täytäntöönpanemiseksi

Vastineena hallintovaliokunnalle annettuihin lausuntoihin sekä perustuslakivaliokunnan ja lakivaliokunnan lausuntoihin hallituksen esityksestä HE 52/2026 vp sisäministeriö lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

## Lähtökohta muutostarpeiden arvioinnille esityksestä annettujen lausuntojen perusteella

Perustuslakivaliokunta on antanut esityksestä lausunnon PeVL 30/2026 vp. Valiokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota oikeusavun rajaamiseen välttämättömiin toimenpiteisiin lasten osalta, mutta esittää kuitenkin, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Lakivaliokunta on antanut esityksestä lausunnon LaVL 4/2026 vp. Valiokunta korostaa, että ehdotetun sääntelyn toimivuutta ja vaikutuksia tulee seurata. Myös erityisesti tuomioistuimen resursseihin tulisi kiinnittää huomiota.

## Seulonta

***Yleisiä huomioita***

Suojelupoliisi katsoo, että seulonnan tuloksellisuuden kannalta olennaista on tehokkaiden tietojärjestelmien hyödyntäminen ja se, että eri viranomaisten prosessit, niiden välinen automaatio sekä tarvittava tietojärjestelmäkehitys on sovitettu yhteen ja tiedonvaihto viranomaisten välillä toimii. Poliisihallitus katsoo, että seulontamenettely parantaa viranomaisten mahdollisuuksia tunnistaa laittomasti maassa olevat tai maahan pyrkivät kolmannen maan kansalaiset sekä mahdollistaa nykyistä paremmin yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle vaarallisten ulkomaalaisten havaitsemisen.

Keskusrikospoliisi toteaa, että jäsenmaiden ulkorajoilta ilman rajan ylittämisen oikeuttavia asiakirjoja tavattujen sekä alueen sisältä laittomasti tavattujen käsittelyn tehostaminen on keskeinen edellytys rikollisuuden, kuten kansainvälisen ihmissalakuljetuksen, paljastamisessa ja estämisessä sekä turvallisuusuhkaa jäsenmaille aiheuttavien henkilöiden tunnistamisessa. Keskusrikospoliisi katsoo, että seulonta-asetus (2024/1356) vahvistaa edellä mainittuja edellytyksiä ja täten jäsenmaiden turvallisuutta. Rajavartiolaitos katsoo, että esityksen toimeenpano edellyttää Maahanmuuttoviraston ja Poliisin tietojärjestelmien koordinoitua kehittämistä ja korkeaa automaatiotasoa siten, että ne tukevat tehokkaasti näitä prosesseja.

***Neuvontaa tarjoavien järjestöjen ja henkilöiden läsnäolo***

Oikeusministeriö katsoo, että ehdotettu sääntely jää liian väljäksi ja mahdollistaisi jopa seulonta-asetuksen vastaiset tulkinnat. Oikeusministeriö katsoo seulonta-asetuksen sanamuodosta olevan pääteltävissä, että sillä ensisijaisesti pyritään turvaamaan kyseisten organisaatioiden ja henkilöiden pääsy seulonnan kohteena olevien luokse. Oikeusministeriö on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota läsnäolon luvanvaraisuuteen ja sii-

hen, että luvan käsittelylle ei ole muotoa tai määräaikaa. Lausunnossaan oikeusministeriö katsoo, että seulontamenettelyn lyhyestä kestosta johtuen päätöksen viipyminen voisi tehdä järjestöjen pääsyn mahdottomaksi. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota myös valituskieltoon ja esitti sääntelyä kehitettävän jatkovalmistelussa.

Suomen Asianajajat katsoo, että jo olemassa olevilla viranomaismekanismeilla voitaisiin puuttua häiriötilanteisiin ja että asiasta pitäisi säätää vähintäänkin siten, että läsnäolon salliminen on pääsääntö ja rajoittaminen poikkeus. Suomen Asianajajat ei katso valituskiellon olevan perusteltu. Suomen Punainen Risti toteaa lausunnossaan, että sen valtiosopimuksiin ja kansalliseen lainsäädäntöön perustuva erityinen mandaatti päästä antamaan apua tulee tunnustaa ja esityksessä huomioida vastaanottodirektiivin (2024/1346) 20 artiklan mukainen järjestöjen pääsy vastaanoton majoitustiloihin. Suomen Punainen Risti lausuu tekevänsä jo nyt mandaattinsa mukaisesti yhteistyötä eri viranomaisten kanssa ja turvallisista menettelyistä on voitu huolehtia viranomaisten kanssa yhdessä sovituin käytännöin.

Amnesty katsoo, että esitysluonnoksessa valittu linja on ristiriidassa asetuksen kanssa, jossa pääsäännöksi on ilmaistu pääsyn salliminen. Amnesty katsoo, että neuvonta ja läsnäolo olisi kaikkein hyödyllisintä itse seulontapaikassa, koska normaalitilanteessa seulontamenettelyn on ilmeisesti tarkoitettu kestävän edellä mainitusti vain lyhyen ajan ja kyseisenä aikana on erittäin tärkeä osata tuoda ilmi maahantulon perusteet, mahdollinen haavoittuva asema ja erityiset menettelylliset tarpeet, mitä neuvoa antavan henkilön läsnäolo edesauttaisi.

***Sisäministeriö*** toteaa, että ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on säätää kansalliseen liikkumavaraan kuuluva seulonta-asetuksen sallima rajoittaminen niissä tapauksissa, jossa neuvontaa tarjoavien järjestöjen ja henkilöiden läsnäolo ovat objektiivisesti arvioituna tarpeen seulonnan suorituspaikan turvallisuuden, yleisen järjestyksen tai hallinnoinnin kannalta. Tavoitteena on, että ehdotetulla sääntelyllä voidaan varmistaa seulontaviranomaisen toimipaikan hallinnointi ja tiloissa käsiteltävän salassa pidettävän tiedon ja muiden tilassa asioivien henkilöiden tietojen turvallinen käsittely. Paikan turvallisuuden ja järjestyksen ylläpitämisen tarve korostuisi edelleen esimerkiksi laajamittaisen tai välineellistetyn maahantulon tilanteessa taikka silloin, mikäli kyseessä olisi pandemiatilanne.

***Sisäministeriö*** toteaa seulottavien henkilöiden oikeusturvan osalta, että ehdotetun sääntelyn perusteella ei voida rajoittaa ulkomaalaislain (301/2004) 8 §:n mukaisen avustajan läsnäoloa seulontamenettelyn aikana. Ehdotettu säännöksen perusteella ei myöskään voida rajoittaa muusta lainsäädännöstä tulevia valvontaelimien oikeuksia, kuten esimerkiksi menettelyasetuksen (2024/1348) 6 artiklasta johtuvaa Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutetun tai tämän puolesta toimivan järjestön mahdollisuutta käydä kansainvälisen suojelun hakijoiden luona. ***Sisäministeriö*** toteaa edelleen, että ehdotettu sääntely ei rajoita neuvontaa tarjoavien järjestöjen mahdollisuutta antaa neuvontaa puhelimitse tai viestisovellusten avulla. Lisäksi tietoa on mahdollista tarjota esimerkiksi seulontapaikalla saatavilla olevilla esitteillä tai sähköisesti saatavilla olevien esittein ilman neuvontajärjestöjen edustajien tai muiden neuvontaa tarjoavien henkilöiden läsnäoloa.

Esitettyä valituskieltoa on perusteltu päätöksenteoksen kiireellisyydellä. Asian kiireellisyys korostuisi eritoten tilanteissa, joissa kyseessä olisi laajamittainen tai välineellistetty maahantulo tai pandemiatilanteet. Valituskielto koskisi seulontapaikkaa, kun taas seulontamajoituspaikkaa koskeva kielteinen päätös olisi valituskelpoinen, mutta täytäntöönpantavissa.

***Seulonta- ja rajamenettelyn perusoikeuksien seurantamekanismi***

Oikeusministeriö katsoo, että ehdotettuja yhdenvertaisuusvaltuutetun resurssitarpeet olisi syytä arvioida nykyistä tarkemmin ja että kyseessä on laaja-alainen ja uusi lakisääteinen tehtävä yhdenvertaisuusvaltuutetulle. Pienelle viranomaistoimijalle kaavaillut uudet tehtävät olisivat vaikeasti toimeenpantavissa ilman lisäresursointia. Oikeusministeriö viittaa lausunnossaan yhdenvertaisuusvaltuutetun arvioimiin henkilötyövuoden tarpeisiin, viisi henkilötyövuotta vuoteen 2027 mennessä. Esityksessä todettuun EU-rahastoista haettavan rahoituksen osalta oikeusministeriö toteaa, että sen käsityksen mukaan EU:n sisäasioiden rahaston BMVI-instrumentista voi hakea toiminnan käynnistämiseen rahoitusta yhden henkilötyövuoden verran. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan pysyväiskustannukset tulisi arvioida valiokuntatyöskentelyn aikana.

Ihmisoikeuskeskus katsoo, että yhdenvertaisuusvaltuutetulle esitetyt tehtävät ovat moninaiset ja yhdenvertaisuusvaltuutetulle esitetyt tehtävät ja resurssit eivät vastaa toisiaan. Ihmisoikeuskeskuksen mukaan valtuutetulle on varmistettava pysyvät ja riittävät resurssit, jotta sen on mahdollista hoitaa seurantamekanismin tehtävää EU-asetusten edellyttämällä tavalla eikä tehtävät heikentäisi valtuutetun muiden tehtävien hoitamista. Lausunnon antaneista myös lapsiasiavaltuutettu ja Amnesty ottavat lausunnoissaan kantaa yhdenvertaisuusvaltuutetun valtuutettujen resurssien riittävyyteen.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että se pitää mahdollisena tehtävän lisäämistä valtuutetun olemassa olevien toimivaltuuksien rinnalle, edellyttäen, että tehtävän tehokasta ja vaikuttavaa toteutusta varten on säädetty riittävistä toimivaltuuksista sekä turvattu riittävät resurssit. Yhdenvertaisuusvaltuutetun arvion mukaan uusi seurantatehtävä edellyttää noin viiden henkilötyövuoden resursointia sekä 50.000 euron vuotuista toimintamäärärahaa. Tehtävä alkaa kesäkuussa, jolloin vuonna 2026 tehtävä voitaisiin käynnistää kahden henkilötyövuoden resurssilla, kunhan valtuutetun toimistolle turvataan vuodesta 2027 alkaen riittävät resurssit.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu perustelee resurssitarvetta laajalla seurantatehtävällä, jotka kohdistuvat eri perusoikeuksien toteuttamiseen nopeissa menettelyissä, sekä tehtäviin liittyvällä tiedonkeruulla ja tarkastustoiminnalla. Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, ettei se voi EU-oikeuden edellyttämällä tavalla hoitaa tehtävää, ellei siihen osoiteta riittäviä resursseja. Mikäli tehtävä osoitetaan valtuutetulle ilman EU-sääntelyssä edellytettyjä riittäviä resursseja, tulee valtuutettu ilmaisemaan komissiolle, ettei Suomi täytä asetuksen ja direktiivin vaatimuksia vaan asiassa tulisi käynnistää rikkomusmenettely Suomea vastaan. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että pysyvän lakisääteisen tehtävän perustoiminnan ylläpitäminen tulee kattaa pysyvällä resurssilisäyksellä eikä määräaikaisilla kehittämishankkeilla.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että esityksen muotoilut ovat monilta osin riittäviä mahdollistamaan toimiva seurantatyö, mutta sääntelyssä on varmistettava tiedonsaantioikeuden toimeenpaneminen siten, ettei se rasita viranomaisten työntekoa. Sääntelyn tavoitteena ja tarkoituksena on oltava se, että tiedonsaanti toteutuu ensisijaisesti järjestelmäpääsynä eikä toistuvina erillisinä pyyntöinä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa perusteltujen väitteiden tutkinnan osalta, että esitetyn kaltainen muotoilu ei vaikuta riittävältä turvaamaan seulonta-asetuksen mukaiset edellytykset. Ihmisoikeuskeskus katsoo, ettei hallituksen esityksessä ei ole tarpeeksi perusteltu sitä, miten seulonta-asetuksen edellyttämä, perusteltujen väitteiden riippumaton käsittely järjestetään, mikäli seulonta- ja rajamenettelyviranomaisten sisäinen laillisuusvalvonta huolehtisi väitteiden tutkimisesta. Amnesty katsoo, että viranomaisen laillisuusvalvonta ei varmista tutkinnan käynnistämistä ja sen edistymisen seurantaa eikä asian siirtämistä siviili- tai rikosoikeudelliseen menettelyyn.

***Sisäministeriö*** toteaa, että hallituksen esityksen lähtökohtana on, että valtionhallinnon sopeuttamistoimien myötä EU-rahoitusta hyödynnetään täysimääräisesti. ***Sisäministeriö*** toteaa, että perusoikeusseurantamekanismin mukaista valvontaa voitaisiin kohdistaa esimerkiksi pistemäisesti sen sijaan, että jokaisen seulonta- tai rajamenettelyssä olevan henkilön asiaa käsiteltäisiin erikseen. EU-säädöksissä ei edellytetä jokaisen tapauksen läpikäyntiä valvonnassa. Tämä tulisi olla lähtökohtana myös yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävään tarvitseman resurssin arvioinnin osalta. Kuten esityksessäkin todetaan, voidaan perusoikeusseurantamekanismin toiminnan käynnistyttyä sen pysyväiskustannuksia ja henkilöresurssin tarvetta arvioida paremmin. EU:n perusoikeusvirasto FRA on ohjeistuksessaan korostanut EU-rahoituksen hyödyntämistä ja perusoikeuksien seurantamekanismille on mahdollista hakea ja saada myös rahoitusta EU-rahastoista.

***Sisäministeriö*** toteaa, että viranomaisten sisäinen laillisuusvalvonta toimii jälkikäteisenä kontrollikeinona. Hallintolain mukaisen kanteluasian käsittelyssä on huomioitava vakiintuneet viranomaisten ohjeistukset liittyen esteellisyyteen ja kanteluasian käsittelyn asianmukaisuuteen. Rikosoikeudellisten menettelyjen osalta ***sisäministeriö*** toteaa, että esimerkiksi sisäministeriön ja sen hallinnonalan laillisuusvalvontaohjeessa (VN/19728/2024) on todettu, että jos sisäisen laillisuusvalvonnan tietoon tulee seikkoja, joiden vuoksi on tarpeen arvioida, onko virkamiehen osalta syytä epäillä rikosta, asia on saatettava esitutkintaviranomaisen harkittavaksi.

***Viranomaiset ja tehtävienjako viranomaisten välillä***

Poliisihallitus katsoo, että laajamittaisen maahantulon tilanteessa Maahanmuuttovirastolla pitäisi olla olemassa toimivaltuudet seulonnan suorittamiseen. Keskusrikospoliisi ja Poliisihallitus lausuvat, että seulontaan liittyvän uhka-arvion teko olisi ollut tarkoituksenmukaista keskittää ja vastuuttaa poliisille, koska poliisilla on tehtäviensä ja asiantuntijuutensa puolesta parhaat mahdollisuudet tehdä kyseinen arvio.

***Sisäministeriö*** toteaa esitettyjen viranomaisvastuiden osalta, että Maahanmuuttovirastolle on esitetty laajamittaisen maahantulon tilanteiden osalta ulkomaalaislain 95 §:n 7 momentissa mahdollisuus avustaa poliisia ja rajatarkastusviranomaista kansainvälisen suojelun perusteella oleskelulupaa hakevan ulkomaalaisen rekisteröintiin liittyvissä tehtävissä keskitetyn seulonnan yhteydessä.

Keskusrikospoliisin ja Poliisihallituksen esityksen perusteella ehdotettua sääntelyä esitetään muutettavaksi siten, että esitykseen lisätään ulkomaalaislain 16 a §:ään järjestyksessä uusi 4 momentti, jossa säädettäisiin kyseinen tehtävä poliisille. Lausunnoissa esitetyn mukaisesti myös 16 b §:n 1 momentin 2 kohtaan esitetään alla kuvatun kaltainen lisäys.

Arvio annettaisiin esimerkiksi tilanteissa, joissa seulontamenettelyyn kuuluvan turvallisuustarkastuksen aikana saadaan viite siitä, että henkilöstä olisi tehtävä Eurodac-asetuksen (2024/1358) 17 artiklan 2 kohdan i alakohdan iii ja iv alakohdissa, 22 artiklan 3 kohdan d alakohdan iii ja iv alakohdissa, 23 artiklan 3 kohdan e alakohdan iii ja iv alakohdissa sekä 24 artiklan 3 kohdan f alakohdan iii ja iv alakohdissa tarkoitettu turvallisuusilmoitus. Kyse olisi siten tilanteista, joissa olisi viitteitä seulottavan henkilön osallisuudesta terrorismirikoksiin tai muuhun vakavaan rikollisuuteen. Tehtävä säädettäisiin poliisille ja sisäisin järjestelyin tehtävä keskitettäisiin keskusrikospoliisiin.

***Sisäministeriö*** katsoo, että ehdotettua ulkomaalaislain 16 a ja 16 b §:ää (1. lakiehdotus) voitaisiin täsmentää esimerkiksi seuraavalla tavalla:

16 a §

*Seulontaviranomaisten keskinäinen tehtäväjako*

Rajavartiolaitos suorittaa seulonta-asetuksen 5 artiklassa tarkoitettua seulontaa. Tulli suorittaa mainitussa artiklassa tarkoitettua seulontaa toimittaessaan rajatarkastusta tullilain (304/2016) 31 §:n perusteella.

Poliisi suorittaa seulonta-asetuksen 7 artiklassa tarkoitettua seulontaa sekä 5 artiklassa tarkoitettua seulontaa toimittaessaan rajatarkastusta poliisilain 2 luvun 21 §:n perusteella.

Poliisi antaa toisen Euroopan unionin jäsenvaltion seulontaviranomaisille niiden jäsenvaltioiden tunnistamista koskevan keskitetyn järjestelmän perustamisesta, joilla on kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden tuomioita koskevia tietoja (ECRIS-TCN), eurooppalaisen rikosrekisteritietojärjestelmän täydentämiseksi ja asetuksen (EU) 2018/1726 muuttamisesta annetun asetuksen (EU) 2019/816 7 c artiklassa tarkoitetun lausunnon.

*Poliisi antaa pyynnöstä seulontaviranomaiselle arvion siitä, voiko seulottava henkilö muodostaa uhkan sisäiselle turvallisuudelle seulonta-asetuksessa tarkoitetun turvallisuustarkastuksen perusteella.*

Jos rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille rajavartiolain 15 §:n mukaisesti, seulontaviranomaisten vastuu seulonnasta jakautuu rajatarkastusvastuiden mukaisesti.

Suojelupoliisi osallistuu seulonta-asetuksen 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun turvallisuustarkastuksen suorittamiseen ja voi osallistua 14 artiklassa tarkoitettuun henkilön tunnistamiseen. Suojelupoliisilla on oikeus suorittaa myös muita turvallisuustarkastuksen suorittamisen kannalta välttämättömiä toimenpiteitä.

Ahvenanmaan maakunnan alueella seulonnasta vastaavat Rajavartiolaitos ja Tulli. Rajavartiolaitos ja Tulli voivat tehdä seulontamenettelyyn liittyvissä tehtävissään yhteistyötä Ålands polismyndighet -nimisen viranomaisen kanssa. Yhteistyöstä ja kunkin viranomaisen toimivaltuuksista siinä säädetään erikseen.

Rajavartiolaitoksen, poliisin ja Tullin kesken voidaan sopia tilapäisistä ja lyhytaikaisista poikkeuksista seulontavastuussa.

16 b §

*Seulontaviranomaisena toimivan virkamiehen toimivaltuudet seulonnassa*

Seulontaviranomaisena toimivalla virkamiehellä on seulonnan suorittamiseksi oikeus:

1) suorittaa seulonta-asetuksen 14 artiklassa tarkoitettu seulottavan henkilön tunnistaminen;

2) suorittaa seulonta-asetuksen 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu turvallisuustarkastus tietokantoihin tehtävinä hakuina *ja pyytää poliisilta 16 a §:n 4 momentissa tarkoitettu arvio*.

3) tallettaa seulontamenettelyn suorittamisen yhteydessä saadut tiedot noudattaen, mitä henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa säädetään.

Rajavartiolaitoksen, poliisin ja Tullin seulontatehtävää suorittavalla virkamiehellä on lisäksi oikeus ilman rikosepäilyä:

1) estää seulottavan henkilön poistuminen seulontamenettelystä;

2) ottaa tilapäisesti haltuunsa asiakirjoja, tavaroita ja kulkuneuvoja, tarkastaa ja kohdistaa niihin etsintä;

3) suorittaa henkilöntarkastus esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi noudattaen pakkokeinolain (806/2011) 8 luvun 30 §:n 1 kohtaa ja 33 §:ää sekä rajavartiolain 28 a §:ää, poliisilain 2 luvun 21 §:ää ja tullilain 31 §:ää.

Edellä 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta poistumisen estämisestä ja 2 kohdassa tarkoitetusta tavaroiden ja kulkuneuvon tilapäisestä haltuun ottamisesta seulontamenettelyn ajaksi päättää rajanylityspaikan esimiehenä toimiva rajavartiomies tai vähintään luutnantin arvoinen rajamies, päällystöön kuuluva poliisimies tai tullitoimipaikan esimiehenä toimiva tullimies tai tehtävään määrätty tullirikostorjunnan tai tullivalvonnan esimiehenä toimiva tullimies. Kiireellisessä tapauksessa poistumisen estää ja haltuunoton suorittaa seulontatehtävää suorittava poliisimies, rajavartiomies tai tullimies, jonka on viivytyksettä saatettava asia edellä mainitun virkamiehen ratkaistavaksi.

***Liikkumisvapauden rajoittaminen seulonnassa***

Lausunnon antajista Amnesty, Suomen Punainen Risti ja Suomen Asianajajat lausuvat seulontamenettelyn liikkumisvapauden rajoittamisesta. Suomen Asianajajat lausuu, että liikkumisvapautta koskevan sääntelyn osalta olisi perusteltua arvioida vielä, ovatko seulontapaikkaa ja seulontamajoituspaikkaa koskevat rajoitukset sekä niiden oikeussuojakeinot aidosti oikeasuhtaisia.

Suomen Punainen Risti lausuu, että seulonnan oleskeluvelvollisuus tulee rajata lyhytaikaiseksi ja että pidempi läsnäolo voidaan turvata tarvittaessa olemassa olevin turvaamistoimin, minkä lisäksi seulontamajoituspaikan olosuhteiden tulee olla säänneltyjä ja soveltua haavoittuvassa tilanteessa olevien majoitukseen, erityisesti lapsille. Suomen Punainen Risti katsoo, että valiokunnan mietinnössä tulee erikseen tarkentaa, että poliisin tai rajanylityspaikan pidätystilat eivät voi tulla kyseeseen majoituspaikkana. Amnesty lausuu näin voimakkaan liikkumisvapauden rajoittamisen olevan de facto vapaudenmenetystä. Amnesty katsoo, että vaikka seulonnan kesto olisi lyhyt, voi silti olla tarpeen mahdollistaa seulontapaikasta poistuminen henkilökohtaisten syiden vuoksi.

Maahanmuuttovirasto lausuu myös siitä, että esityksestä ei ilmene, miten muiden vastaanottokeskusten asiakkaiden yksityisyydensuojasta huolehditaan, jos seulontaviranomainen valvoo teknisesti seulottavia seulontamajoituspaikkana toimivassa vastaanottokeskuksessa ehdotetun ulkomaalaislain 16 d §:n mukaisesti. Seulontamajoituspaikkana toimiminen ja seulontaviranomaisen tekninen valvonta voi aiheuttaa erityisjärjestelyjä vastaanottokeskuksissa, ja keskuksien tulee pystyä varautumaan niihin sekä tukemaan asiakkaiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

***Sisäministeriö*** toteaa, että seulonta-asetus velvoittaa säätämään säännöksistä, joilla varmistetaan, että seulottavat henkilöt pysyvät seulonnan suorittamisesta vastaavien viranomaisten tavoitettavissa koko seulonnan ajan. Ehdotetun sääntelyn tavoitteena on turvata se, että seulottavat henkilöt eivät liikkuisi uudelleen heille osoitetusta seulontamajoituspaikasta Suomen alueelle tai edelleen muihin EU:n jäsenmaihin. Seulottavan henkilön liikkumisvapauden rajoittaminen olisi ulkomaalaislain 104 b §:n mukaisen liikkumisvapauden rajoittamisen kaltainen velvoite. Seulottavalla henkilöllä ei olisi oikeutta poistua hänelle osoitetusta seulontamajoituspaikasta, paitsi kiireellisen terveydenhoidon saamiseksi. Oikeus rinnastuisi ulkomaalaislain 104 b §:n 3 momentin mukaiseen oikeuteen poistua vastaanottokeskuksen alueelta vastaanottopalveluiden saamiseksi. Verrattuna rajamenettelyyn seulontamenettelyn enimmäiskesto on lyhyempi, 3–7 päivää. Vaikka kaikkia tarkastuksia ei olisi saatettu päätökseen näissä määräajoissa, seulonta on kuitenkin lopetettava ja henkilö ohjattava asianmukaiseen menettelyyn.

***Sisäministeriö*** toteaa, että mikäli teknistä valvontaa ei voitaisi kohdistaa yksinomaan seulottaviin henkilöihin, ei teknistä valvontaa voitaisi käyttää Maahanmuuttoviraston lausunnossa kuvailemassa tilanteessa. Teknistä valvontaa voitaisiin kuitenkin käyttää vähintäänkin silloin, jos seulontaviranomainen joutuisi ylläpitämään 16 f §:ssä tarkoitettua seulontaviranomaisen perustamaa seulontamajoituspaikkaa.

***Haavoittuvuuksien tunnistaminen***

Suomen Punainen Risti lausuu, että lainsäädäntöön tai vähintään perusteluihin tulee lisätä selkeä kuvaus siitä, kuka haavoittuvuuden tunnistamista tekee, millä koulutuksella ja miten toimitaan haavoittuvuuksien ilmetessä. Lausunnossaan Suomen Punainen Risti kiinnittää muutoinkin huomiota lasten oikeuksien huomioimiseen osana seulontamenettelyä. Amnesty lausuu haavoittuvuuksien tunnistamisen seulontamenettelyssä olevan erittäin haastavaa ja että haavoittuvuudet vaikuttavat erityisinä menettelytarpeina seuraavaan menettelyyn ja oikeusavun toimenpiteisiin. Pakolaisneuvonta ry lausuu haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden kohtaamiseen liittyvästä erityisosaamisen tarpeesta.

***Sisäministeriö*** toteaa, että seulonta-asetuksen mukaisesti alustavan haavoittuvuustarkastuksen suorittaa sitä varten koulutettu seulontaviranomaisten erikoistunut henkilöstö. Haavoittuvuustarkastuksen suorittaa seulontaa suorittava virkamies. Haavoittuvuutta arvioidaan heti seulottavan henkilön ensikohtaamisesta lähtien. Seulontaviranomaisten tehtäviin on jo entuudestaan liittynyt erilaisten haavoittuvuuksien tunnistamista, ja seulontaviranomaisten koulutus annettaisiin osana viranomaisten peruskoulutusta ja täydennyskoulutuksena. Alustavassa haavoittuvuustarkastuksessa otetaan huomioon erilaisia haavoittuvuustekijöitä. Koska seulontamenettelyn määräaikojen puitteissa ei ole mahdollista tunnistaa kattavasti kaikkia henkilön haavoittuvuuksia, on tarkastuksen alustavan luonteen takia pyrkimyksenä tunnistaa viitteet haavoittuvuuksien olemassaolosta. Haavoittuvuuksien tunnistaminen ja selvittäminen jatkuisi seulontamenettelyn jälkeen seuraavassa menettelyssä.

***Henkilötietojen jatkokäsittely***

Oikeusministeriö kiinnittää huomioita hallituksen esityksessä ehdotettuihin henkilötietojen jatkokäsittelyä koskeviin säännöksiin (4. lakiehdotuksen 13 §:n 5 momentti, 5. lakiehdotuksen 16 §:n 3 momentti ja 18. lakiehdotuksen 15 §:n 4 momentti) ja toteaa, että henkilötietojen jatkokäsittelyä koskevien säännösten EU:n tietosuojasääntelyn mukaisuudesta tulisi varmistua.

***Sisäministeriö*** toteaa, että henkilötietojen jatkokäsittely on rajattu koskemaan vain välttämättömiä tietoja seulonnan turvallisuustarkastuksen tarkoituksissa. Sisäiselle turvallisuudelle aiheutuvan uhkan arvioimiseksi voi olla välttämätöntä tarkastella muihin tietojärjestelmiin tallennettuja henkilöä koskevia tietoja, jos tietoja ei ole esimerkiksi käsitelty osana aiempia prosesseja tai EU-tietojärjestelmistä saatavat tiedot eivät ole riittäviä henkilön aiheuttaman uhkan arvioimiseen. Ehdotettua henkilötietojen jatkokäsittelyn tarkoitusta olisi pidettävä oikeasuhtaisena ja yhteensopivana tietojen alkuperäisten turvallisuusliitännäisten käsittelytarkoitusten kanssa. Esityksellä ei ole tarkoitus rajoittaa perusoikeutta yksityiselämän suojaan välttämätöntä enempää, joten oikeudenmukainen tasapaino unionin sisäisten uhkien torjumisen ja henkilötietojen suojan välillä toteutuu.

***Tiedonsaanti – ja luovutusoikeudet***

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota hallituksen esityksessä ehdotettuun luovutussäännökseen, joka koskisi poliisin oikeuta luovuttaa henkilötietoja ulkomaille (4. lakiehdotuksen 31 §:n 2 momentin 4 kohta). Tiedonluovutusoikeuden tulisi olla oikeusministeriön selostaman ratkaisukäytännön mukainen.

***Sisäministeriö*** toteaa, että tietoja luovutettaisiin vain asetuksen velvoittamassa laajuudessa. Ehdotetusta luovutussäännöksestä ilmenee luovuttamisen tapa ja rajataan ne tietosisällöt, jotka voitaisiin luovuttaa. Ehdotetun kohdan mukaan poliisi saisi luovuttaa salassapitosäännösten estämättä seulontaviranomaisille ulkomaalaislain 16 a §:n 3 momentissa tarkoitettua lausuntoa koskevia henkilötietoja. Ulkomaalaislain 16 a §:n 3 momentissa säädettäisiin poliisin tehtävästä antaa seulontaviranomaisille niiden jäsenvaltioiden tunnistamista koskevan keskitetyn järjestelmän perustamisesta, joilla on kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden tuomioita koskevia tietoja (ECRIS-TCN), eurooppalaisen rikosrekisteritietojärjestelmän täydentämiseksi ja asetuksen (EU) 2018/1726 muuttamisesta annetun asetuksen (EU) 2019/816 7 c artiklassa tarkoitettu lausunto. Jos turvallisuustarkastuksessa tehty haku tuottaa osuman, on mainitun asetuksen 7 c artiklan mukaan kansallisten rikosrekisterien tietojen katsominen toteutettava kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja kansallisia viestintäkanavia käyttäen. Lausuntoprosessissa tietoa ei luovuteta omaaloitteisesti. Lausunnon antaminen perustuu 7 c artiklan mukaisesti jäsenvaltion määritellyn seulontaviranomaisen tekemän haun tuottamaan osumaan, ja kansallisen rikosrekisterin tarkastelu edellyttää saatuun

osumaan perustuvaa pyyntöä. Asetuksessa määritellään tyhjentävästi tietueet, joihin lisätyn liputuksen perusteella lausuntoa voidaan pyytää. Sääntely ei siis ehdotetussa muodossa mahdollista tietojen oma-aloitteista luovuttamista ja koskee vain asetuksen velvoittamien välttämättömien tietojen luovuttamista.

***Sakkorekisteritietojen luovuttaminen seulontaviranomaisille***

Oikeusrekisterikeskus kiinnittää huomiota hallituksen esityksessä ehdotettuihin säännöksiin, jotka koskevat sakkorekisteritietojen luovuttamista seulontaviranomaisille (5. lakiehdotus 22 §, 4. lakiehdotus 16 § ja 18. lakiehdotuksen 16 §:n 1 momentin 10 kohta). Oikeusrekisterikeskus pitää tärkeänä sen selventämistä, että myös sakkorekisteritietoja voidaan rikosrekisteritietojen lisäksi luovuttaa turvallisuustarkastusta varten vain, jos seulontaviranomainen on tehnyt haun ECRIS-TCN-järjestelmään ja osuma on saatu Suomeen.

***Sisäministeriö*** toteaa, että sakkorekisteritietojen luovuttamista koskevien pykälien perustelujen viittauksella rikosrekisterilain muutoksia koskeviin perusteluihin tarkoitetaan perusteluja kokonaisuudessaan. Näin ollen toteamus siitä, että rekisteristä saa tietoja ECRIS-TCN-järjestelmästä saadun osuman perusteella, koskee myös tiedon saamista sakkorekisteristä. Tietojen saaminen edellyttää liputusta, jonka perusteella tietoja luovutetaan.

## Oikeusapu ja oikeudellinen neuvonta hallintomenettelyssä

***Oikeusapu***

Monissa lausunnoista pidetään ehdotusta oikeusavun rajaamisesta vain välttämättömiin toimenpiteisiin ongelmallisena. Oikeuspalveluvirasto toteaa, että jo tällä hetkellä oikeusavustajat harkitsevat tarkkaan kaikkien toimenpiteiden tarpeellisuuden. Myös Suomen Asianajajat painottaa tapauskohtaista arviointia toimenpiteiden tarpeellisuudessa ja toteaa, ettei avustaja voi muutenkaan toimia tarpeettomia kustannuksia aiheuttaen. Oikeuspalveluvirasto katsoo, että liian suppea tulkinta esimerkiksi puhutteluun osallistumisen välttämättömyydestä voi olla erittäin ongelmallista sekä hakijan oikeusturvan että asian sujuvan ja tarkoituksenmukaisen käsittelyn kannalta. Suomen Asianajajat katsoo, että hallintovaliokunnan olisi todettava, että vähintäänkin joko avustajan osallistumista turvapaikkapuhutteluun tai ainakin vaihtoehtoisesti puhuttelupöytäkirjan tarkastamista on pidettävä lähtökohtaisesti välttämättömänä. Yhdenvertaisuusvaltuutettu suosittelee, että ainakaan haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeusavun kynnystä ei nosteta, jos oikeusavun välttämättömyyskynnyksestä säätämisestä ei luovuta.

Perustuslakivaliokunnan mielestä nyt ehdotettu sääntely, joka rajaa oikeusavun hallintomenettelyssä välttämättömiin toimenpiteisiin, ei muodostu ongelmalliseksi perustuslain 21 §:n kannalta. Valiokunnan mielestä lasten oikeuksien kannalta parempi vaihtoehto olisi kuitenkin se, että lapset kokonaisuudessaan rajattaisiin oikeusavun välttämättömyyttä koskevan rajauksen ulkopuolelle. Hallintovaliokunnan olisi perustuslakivaliokunnan mukaan perusteltua muuttaa sääntelyä tältä osin. Lakivaliokunta pitää tärkeänä, että oikeusapuun tehtävän muutoksen vaikutuksia muun muassa menettelyn kestoon seurataan.

***Sisäministeriö*** toteaa, että oikeusavun rajoittamista hallintomenettelyssä ainoastaan välttämättömiin toimenpiteisiin ehdotetaan esityksessä, jotta voidaan välttää päällekkäisyyttä paktista velvoittavana tulevan maksuttoman oikeudellisen neuvonnan kanssa. Osa oikeudellisessa neuvonnassa annettavasta neuvonnasta on sellaista, jota nykyisin hakija saa oikeudelliselta avustajaltaan. Myös ilman huoltajaa olevat alaikäiset hakijat saavat oikeudellista neuvontaa, jota ehdotuksen mukaan antaisi Maahanmuuttovirasto.

Toimenpiteiden toteuttaminen vaatisi ehdotuksen mukaan välttämättömyysarvioinnin jokaisen toimenpiteen kohdalla myös alaikäisillä. Erona aiemmin ulkomaalaislaissa säädettyyn rajoitukseen, nyt ei ehdoteta jonkin tietyn toimenpiteen lähes kategorista sulkemista pois oikeusavun piiristä. Oikeusavustajan tulisi siis

harkintaa tehdessään arvioida, että toimenpide on välttämätön hakijan oikeusturvan turvaamiseksi. Jo nyt oikeusavustajat harkitsevat tarkkaan ja huolellisesti kaikkien toimenpiteiden tarpeellisuuden myös alaikäisen kohdalla ja tästä johtuen oikeudellinen avustaja ei automaattisesti osallistu aina esimerkiksi alaikäisen puhutteluun. Kuten hallituksen esityksen säännöskohtaisissa perusteluissakin todetaan, toimenpiteen välttämättömyyttä arvioitaessa tulisi ottaa huomioon asian laatu ja merkitys sekä olosuhteet kokonaisuudessaan. Erityisesti olosuhteisiin voisi vaikuttaa hakijan kyky ymmärtää menettelyn tarkoitus ja hänen oma vastuunsa asian selvittämisessä sekä kyky tehdä riittävästi selkoa perusteistaan kansainvälistä suojelua koskevalle hakemukselleen. ***Sisäministeriö*** ei näin ollen sulkisi alaikäisiä kategorisesti välttämättömyysarvioinnin ulkopuolelle.

***Oikeudellinen neuvonta***

Pakolaisneuvonta ry ja Amnesty pitävät maksuttomasta oikeudellisesta neuvonnasta ehdotettua ongelmallisena huomioiden EU:n turvapaikkaviraston (EUAA) ohjeistuksen. Pakolaisneuvonta ry kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että neuvontaa tulisi tarjota kaikille eikä sen saamisen pitäisi perustua hakijan pyyntöön. Amnesty katsoo, että neuvontaa ei pitäisi järjestää ryhmäneuvontana ja kyseenalaistaa neuvonnan oikeudellisuuden, jos sitä antavat henkilöt eivät ole juristeja. Myöskään neuvonnan riippumattomuus ei toteudu, jos neuvontaa antaa Maahanmuuttovirasto. Molemmat järjestöt katsovat lisäksi, että myöhempiä hakemuksia koskeva rajaus tulisi poistaa.

Maahanmuuttovirasto esittää lausunnossaan, että vastaanottokeskukset lisätään pykälään pyynnön vastaanottajiksi tai vaihtoehtoisesti tarkennettaisiin perusteluihin, että vastaanottokeskus voisi välittää pyynnön Maahanmuuttovirastolle. Pykälän 2 momentin mukaan pyynnöt maksuttoman oikeudellisen neuvonnan saamiseksi voi pyytää toimivaltaiselta viranomaiselta, joka välittää pyynnön Maahanmuuttovirastolle.

***Sisäministeriö*** toteaa, että maksuttoman oikeudellisen neuvonnan valmistelu on tehty huolellisesti huomioiden menettelyasetuksen ja hallinta-asetuksen (2024/1351) velvoittavan sääntelyn sekä mm. EU:n turvapaikkaviraston (EUAA) ohjeistuksen. Asetusten mukaan neuvonnan antaminen on mahdollista ryhmäneuvontana ja tästä syystä myös kansallisesti on ehdotettu ryhmäneuvonnan mahdollisuudesta. Ryhmäneuvonnan tosiasiallinen toteutuminen saattaa olla kiinni esimerkiksi samaan aikaan hakevien kielitaidoista ja muista yksilöllistä olosuhteista, jotka tulee ottaa huomioon neuvonnan tapaa harkittaessa. Hakijan oikeuksiin kuuluu menettelyasetuksen mukaan oikeudellisen neuvonnan saaminen, joten viranomaisten velvollisuutena on kertoa hänelle, miten hän voi neuvontaa saada. Näin ollen neuvonnan saaminen ei olisi pelkästään hakijan pyynnön varassa. Vastaanottokeskuksen työntekijät auttavat hakijaa erilaisissa viranomaistoimissa ja yhteyden saamisessa oikeudelliseen avustajaan. Tällaisesta avustamisesta ei ole säädetty laissa. ***Sisäministeriö*** ei pidä perusteltuna säätää laissa, että vastaanottokeskuksen työntekijät voivat auttaa hakijaa saamaan myös oikeudellista neuvontaa. Vastaanottolakiin (746/2011) ehdotetaan esityksessä uutta 15 a §:ää, jolla täsmennetään vastaanottokeskuksen ohjaus- ja neuvontavastuuta.

Menettelyasetuksen mukaan maksutonta oikeudellista neuvontaa saavat muun muassa antaa kansallisen lainsäädännön mukaisesti hyväksytyt tai luvan saaneet oikeudelliset tai muut neuvonantajat, jotka voivat neuvoa hakijoita. Jäsenvaltioille on siis jätetty laajaa harkintavaltaa neuvonnan järjestämiseen. Esityksessä ehdotetaan, että neuvontaa antavalla Maahanmuuttoviraston virkamiehellä tulisi olla päätöksenteosta riippumaton ja itsenäinen rooli sekä riittävä perehtyneisyys kansainvälisen suojelun myöntämistä koskevaan menettelyyn ja vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämismenettelyyn. Kuten ei edellytetä Maahanmuuttoviraston kansainvälisen suojelun hakemuksia tutkivilta ja päätöksiä tekeviltä virkamiehiltä, ei myöskään oikeudellista neuvontaa antavalta edellytettäisi oikeudellista tutkintoa. Pääpaino edellytetyssä osaamisessa on

menettelyjen tunteminen. Maahanmuuttovirastossa neuvontaan on kuitenkin suunniteltu myös viraston oikeus- ja asiantuntijapalvelujen antama oikeudellinen taustatuki, jota antaisivat pääasiassa juristit. Varsinainen neuvonta on Maahanmuuttovirastossa suunniteltu vastaanotto-osaston tehtäväksi eikä päätöksiä tekevän kansainvälisen suojelun osaston tehtäväksi.

## Muutoksenhaku

***Valitusajat***

Lakivaliokunta toteaa, että hallinta-asetuksen siirtopäätöstä koskevaa valitusmääräaikaa lukuun ottamatta esityksessä on pyritty pitäytymään mahdollisimman pitkälti voimassa olevissa ja asetusten mahdollistamissa pisimmissä valitusajoissa. Valiokunta pitää ratkaisua perusteltuna sekä hakijan oikeusturvan että asianmukaisen ja tehokkaan tuomioistuinmenettelyn turvaamisen kannalta. Lakivaliokunta katsoo, että ehdotetun sääntelyn toimivuutta ja vaikutuksia tulee seurata.

Muun muassa Helsingin hallinto-oikeus, yhdenvertaisuusvaltuutettu ja Pakolaisneuvonta ry pitävät tärkeänä, että myös hallinta-asetuksen siirtopäätöstä koskeva valitusaika olisi asetuksen mahdollistama pisin kolmen viikon valitusaika nyt ehdotetun kahden viikon sijaan.

Myös erilliseen täytäntöönpanoa ja Suomen alueelle jäämistä koskevaa hakemusta koskevaa seitsemän päivän, sisältäen viisi arkipäivää, määräaikaa pidetään ongelmallisena. Muun muassa Oikeuspalveluvirasto katsoo, että ehdotettu sääntely johtaa hyvin ongelmallisiin tilanteisiin, joissa samaa päätöstä koskee kaksi eri määräaikaa, joiden laskentaperusteet poikkeavat toisistaan. Suomen Asianajajien mukaan on vaikeasti perusteltavissa, jos samassa asiassa pääasian valitusaika määräytyy toisin. Myös Itä-Suomen hallinto-oikeus kannattaa sitä, että Suomen alueelle jäämistä koskevalle hakemukselle asetettaisiin sama 10 päivän määräaika kuin valitukselle.

***Sisäministeriö*** tuo esiin, että ehdotetuissa valitusajoissa sekä täytäntöönpanoon ja Suomen alueelle jäämiseen liittyvissä hakemuksissa on pyritty pitäytymään mahdollisimman paljon voimassa olevan lain mukaisissa määräajoissa. Tiettyihin menettelyihin liittyviä valitusaikoja on kuitenkin asetusten velvoittavan sääntelyn takia lyhennettävä.

Hallinta-asetuksen mukaista siirtopäätöstä koskevaa valitusaikaa lukuun ottamatta ehdotetut valitusajat olisivat EU-lainsäädännön mahdollistamat pisimmät ajat. Myös hallinta-asetuksen mukaisen siirtopäätöksen osalta valitusaika olisi pitempi kuin asetuksen mahdollistama lyhin mahdollinen yhden viikon valitusaika. ***Sisäministeriö*** korostaa, että siirtopäätöksessä on pääasiassa kyse hakijan siirtämisestä hakemuksen tutkinnasta vastuussa olevaan eurooppalaiseen valtioon. Siirtopäätöksen osalta lyhyempää valitusaikaa puoltaisi se, että hakemusta ei ole tässä vaiheessa tutkittu aineellisesti, vaan päätös kohdistuu siihen, mikä EU:n jäsenvaltio taikka hallinta-asetuksen vastuunmäärittämistä soveltava eurooppalainen valtio on vastuussa hakemuksen tutkinnasta. ***Sisäministeriö*** katsoo, että ehdotettu kahden viikon siirtopäätöstä koskeva valitusaika on oikea myös suhteutettuna nopeutettujen menettelyjen 10 päivän valitusaikaan.

Täytäntöönpanoa ja Suomen alueelle jäämistä koskevien hakemusten määräajaksi esityksessä ehdotetaan samaa seitsemän päivän, sisältäen viisi arkipäivää, määräaikaa kuin voimassa olevassa ulkomaalaislaissa on täytäntöönpanoa koskevista hakemuksista säädetty. Myös voimassa olevassa laissa kyseistä hakemusta koskeva aika poikkeaa valitusajasta. Käytännössä valitus tehdään näissä tapauksissa yleensä samaan aikaan täytäntöönpanoa koskevan hakemuksen kanssa eli seitsemässä päivässä. ***Sisäministeriö*** ei pidä nykylainsäädännön ja -käytännön valossa valitusaikojen muuttuessakaan ongelmallisena kahta samaa päätöstä koskevaa määräaikaa.

***Hallinto-oikeuden käsittelyajat***

Perustuslakivaliokunnan mielestä nyt ehdotetun kaltainen sääntely, jossa säädetään, että hallinto-oikeuksien tulisi pyrkiä käsittelemään valitus säädetyissä ajoissa, mutta joka ei aseta ehdotonta velvollisuutta noudattaa kyseisiä määräaikoja, ei muodostu valtiosääntöisesti ongelmalliseksi.

Lakivaliokunta pitää myönteisenä, että tuomioistuimen riippumattomuuden turvaamiseksi esityksessä ehdotetaan muotoilua, jonka mukaan hallinto-oikeuden ”on pyrittävä” käsittelemään valitus säädetyissä määräajoissa. Käsittelyajat ovat siten tavoitteelliset ja mahdollistavat niiden ylitykset. Valiokunta pitää tärkeänä, että käsittelyajoissa on joustavuutta oikeudellisesti tai tosiseikkojen kannalta monimutkaisten valitusten käsittelyyn.

Lakivaliokunta korostaa esityksen perusteluista ilmenevin tavoin myös tuomioistuinten riittävän resursoinnin tärkeyttä. Muutoin riskinä muun muassa on, että muita kuin kansainvälistä suojelua koskevien asiaryhmien käsittelyajat pitenevät. Tällä taas olisi kielteisiä vaikutuksia yksilöille ja yrityksille sekä yhteiskunnan muuhun toimintaan. Lakivaliokunta pitää tärkeänä, että ehdotettujen käsittelyaikojen toimivuutta ja vaikutuksia seurataan ja ryhdytään korjaaviin toimenpiteisiin, jos aihetta ilmenee.

Myös muun muassa oikeusministeriön ja hallinto-oikeuksien lausunnoissa korostetaan riittävien resurssien tärkeyttä ja määräaikojen mahdollisia kumulatiivisia vaikutuksia muihin tuomioistuimessa käsiteltäviin asiaryhmiin, joita tuomioistuimen on käsiteltävä kiireellisenä. Näitä vaikutuksia tulisi oikeusministeriön mukaan arvioida esityksen käsittelyn yhteydessä. Kiireellisenä käsiteltävissä muissa asioissa on valittajien tai hakijoiden oikeusturvan ja tulevaisuuden sekä inhimillisen merkityksen kannalta erittäin merkityksellisiä asioita, minkä takia niiden käsittelyajat eivät saisi Helsingin hallinto-oikeuden mukaan huonontua kansainvälistä suojelua koskevien asioiden liian tiukkojen käsittelyaikojen takia. Näitä asioita ovat muun muassa lastensuojelua, koulukuljetusta, pakkohoitoon määräämistä, oppilaitokseen hyväksymistä ja toimeentulotukea koskevat asiat. Verotuksen ennakkoratkaisuasioilla taas on esimerkiksi usein yritysten toiminnan kannalta olennaista merkitystä. Myös lapsiasiavaltuutettu pitää huolestuttavana, jos kiireellisten asioiden priorisointi aiheuttaa viivästyksiä muissa asiaryhmissä, kuten lastensuojeluasioissa, jotka muodostavat merkittävän osan hallinto-tuomioistuinten työstä. Oikeuspalveluvirasto pitää ehdotettuja käsittelyaikoja selkeyttävänä, sillä ne lisäävät asioiden käsittelyn ennakoitavuutta ja vähentävät hakijoiden epätietoisuutta asiansa etenemisestä ja käsittelytilanteesta.

Hallinto-oikeuksien lausunnoissa ehdotetaan lakiin pidempiä käsittelyaikoja, koska menettelyasetus sen rajamenettelyä lukuun ottamatta mahdollistaa. Käsittelyajat voisivat lausuntojen mukaan olla esimerkiksi kuuden ja yhdeksän taikka kuuden ja 12 kuukauden määräajat. Itä-Suomen hallinto-oikeus pitää lisäksi ehdotettua sääntelyä, jonka mukaan hallinto-oikeudella on mahdollisuus pidentää kolmen kuukauden käsittelyaikaansa toisella kolmella kuukaudella, jos hakijan ei sallita jäädä maahan odottamaan muutoksenhaun tulosta, hyvin kyseenalaisena. Tuomioistuimen ei pitäisi joutua valitsemaan, huolehtiiko se hakijan oikeusturvan toteutumisesta vai oikeudenkäynnille asetettujen käsittelyaikavaatimusten täyttämisestä.

***Sisäministeriö*** korostaa, että ehdotetuilla hallinto-oikeuden käsittelyajoilla pyritään osaltaan varmistamaan kokonaismenettelyn tehokkuus. Jäsenvaltioilla on täysi harkintavalta käsittelyaikojen pituuksista. Hallituksen esityksen valmistelussa käsittelyaikojen pituutta harkittaessa on otettu huomioon paktin säädösten suoraan sovellettava sääntely muun muassa hakemuksen tutkinnan käsittelyajoista sekä siirtopäätöstä (ns. Dublin-päätös) koskevasta hallinta-asetuksen yhden kuukauden käsittelyajasta. Näiden aikojen sekä toteutuneiden hallinto-oikeuksien keskimääräisten käsittelyaikojen perusteella on päädytty ehdottamaan kolmen ja kuuden kuukauden käsittelyaikoja, joita on pidetty sekä kohtuullisina hallinto-oikeuksien työn kannalta että riittävän lyhyinä vastaanottokulujen minimoinnin kannalta.

Esityksessä on lisäksi pyritty helpottamaan hallinto-oikeuden työtä ehdottamalla pidempää käsittelyaikaa niihin asioihin, joissa hakijalla ei ole automaattista oikeutta jäädä maahan odottamaan muutoksenhaun lopputulosta eikä hallinto-oikeus ole tätä hakemuksesta sallinut. ***Sisäministeriö*** katsoo, että käsittelyajan ei tulisi vaikuttaa maahan jäämisen sallimisesta tehtävään harkintaan. Hakijan oikeusturvan kannalta olisi kyseenalaista, jos tuomioistuin antaisi mahdollisuuden pidempään käsittelyaikaan vaikuttaa harkintaan, joka tulisi tehdä valituksesta ja asiakirjoista ilmenevien seikkojen perusteella.

Lausunnoissa esitetyillä pidemmillä käsittelyajoilla ei ***sisäministeriön*** näkemyksen mukaan päästäisi esityksen tavoitteeseen tehokkaasta ja väärinkäytön estävästä kokonaismenettelystä. ***Sisäministeriö*** katsoo, että esityksessä ehdotettuihin tavoitteellisiin käsittelyaikoihin sisältyy riittävästi joustoa, jota hallinto-oikeudessa voidaan tarvita tiettyjen oikeudellisesti tai tosiseikkojen osalta monimutkaisten valitusten käsittelyyn.

Ehdotettujen käsittelyaikojen vaikutuksista muihin asiaryhmiin ***sisäministeriö*** kiinnittää huomiota siihen, että jo nyt voimassa olevan lain mukaan kansainvälistä suojelua koskevat valitukset tulee hallinto-oikeudessa käsitellä kiireellisenä (UlkL 193 § 3 momentti). Kiireellisiksi säädettyjen asioiden käsittelyjärjestystä on siis jo tällä hetkellä hallinto-oikeuksissa jouduttu pohtimaan ja tekemään priorisointia käsittelyjärjestyksissä.

***Toimivaltainen hallinto-oikeus kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa***

Oikeusministeriö ja Helsingin hallinto-oikeus katsovat, että tuomioistuimen toimivaltasääntelyn pitäisi olla selkeää, eikä sen tulisi perustua viranomaisen sisäisiin määräyksiin, joita ei ole edes saatavilla virallisista lähteistä. Lausunnoissa pidetään tärkeänä, että ehdotetun ulkomaalaislain 193 §:n 2 momentin foorum-sääntelyn yhteensopivuutta PL 3 § ja 21 §:n kannalta arvioidaan. Tuomioistuimen riippumattomuuden kannalta on ongelmallista, että sekä Maahanmuuttovirastolla että Tuomioistuinvirastolla on toimivalta vaikuttaa muutoksenhakuasiassa toimivaltaisen hallinto-oikeuden määräytymiseen.

Lakivaliokunta toteaa lausunnossaan, että ehdotetun säännöksen perusratkaisu vastaa tältä osin voimassa olevaa sääntelyä. Sen osalta lakivaliokunta on aiemmin katsonut, että turvapaikkayksikön alueet tulee määrätä työjärjestyksessä eikä yksittäisen virkamiehen päätöksellä (ks. LaVM 15/2016 vp). Ottaen huomioon, että Maahanmuuttoviraston työjärjestyksessä tehtävä viraston toimialueiden määrittely määrittelee samalla sen, mihin hallinto-oikeuteen ulkomaalaislain 193 §:n 1 momentissa tarkoitetun päätöksen kohde voi tehdä valituksen, lakivaliokunta korostaa, että tiedon toimialueista ja niiden jaottelun perusteista tulee olla helposti saatavilla esimerkiksi yleisestä tietoverkosta. Lakivaliokunta esittää, että hallintovaliokunta kiinnittää mietinnössään huomiota tiedon saatavuudesta huolehtimiseen.

***Sisäministeriö*** tulee osana tulosohjausta keskustelemaan Maahanmuuttoviraston kanssa toimialuejaon lisäämisestä verkkosivuille osaksi organisaatiokaaviota.

***Hallinto-oikeuden ja korkeimman hallinto-oikeuden kokoonpanosääntelyn soveltaminen***

Lakivaliokunnan lausunnon mukaan, sen asiantuntijakuulemisissa on tuotu esiin, että ehdotettujen lakien siirtymäsäännöksissä tai muutoin olisi syytä kiinnittää huomiota ja mahdollisesti täsmentää sitä, miten vireillä olevat asiat käsitellään lainmuutosten voimaan tullessa. Lakivaliokunnan näkemyksen mukaan tällainen siirtymäsääntely ei vaikuta välttämättömältä lakiehdotusten sisältö ja tavoite huomioon ottaen. Jos siirtymäsääntelyä kuitenkin sisällytetään, sen muotoilussa on aiheellista huomioida erityisesti menettelyasetuksen ja hallinta-asetuksen erilaiset siirtymäsäännökset ja se, että hallinta-asetuksen mukaisia siirtopäätöksiä aletaan tehdä heti paktin soveltamisen alettua ja kansallisen lain tultua voimaan myös ennen 12.6.2026 tehtyihin hakemuksiin. Hallintotuomioistuinten kokoonpanoja koskevia mahdollisia siirtymäsäännöksiä ei siten tule sitoa kansainvälistä suojelua koskevien hakemusten tekemisen tai jättämisen hetkeen. Edellä olevan va-

lossa, jos hallintovaliokunta pitää siirtymäsääntelyä tarpeellisena, se voidaan lakivaliokunnan mielestä muotoilla esimerkiksi seuraavasti: ”Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleessa asiassa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.”

***Sisäministeriö*** tuo esiin, että ehdotettujen kokoonpanoja koskevien hallinto-oikeuslain ja korkeimmasta hallinto-oikeudesta annetun lain säännösten tarkoituksena on varmistaa, että paktin soveltamisen alettuakin asiat voidaan käsitellä samoissa tuomioistuimen kokoonpanoissa kuin tällä hetkellä. Huomioiden ehdotetun sääntelyn sisältö ***sisäministeriö*** ei pidä siirtymäsäännöksiä välttämättöminä. Sen sijaan ***sisäministeriö*** korostaa lakivaliokunnan lausunnossaankin nostamaa, että EU-säädösten, erityisesti menettelyasetuksen ja hallinta-asetuksen erilaiset siirtymäsäännökset huomioidaan, jos hallintovaliokunta pitää siirtymäsäännöksiä kokoonpanosäännöksiin tarpeellisina.

## Kansainvälisen suojelun menettelyt

***Rajamenettely***

Useissa lausunnoissa (mm. Helsingin hallinto-oikeus, yhdenvertaisuusvaltuutettu, Pakolaisneuvonta ry) suhtaudutaan kriittisesti ehdotukseen, jonka mukaan Suomi käyttäisi rajamenettelyssä kaiken mahdollisen kansallisen liikkumavaran ja soveltaisi rajamenettelyä kaikkiin nopeutetun menettelyn ja tutkimatta jättämisen tilanteisiin, joihin rajamenettely soveltuu. Helsingin hallinto-oikeuden mukaan tämä lisäisi tiukassa 12 viikon kokonaiskäsittelyajassa käsiteltävien valitusasioiden määrä huomattavasti. Professori Jussi P. Laineen mukaan tämä muuttaa menettelyn luonnetta olennaisesti verrattuna aiempaan kansalliseen harkintaan perustuneeseen soveltamiseen. Lapsiasiavaltuutettu suhtautuu kriittisesti rajamenettelyn soveltamiseen alaikäisiin. Suomen Punainen Risti ja Pakolaisneuvonta ry pitävät edelleen rajamenettelyssä valittua liikkumisvapauden rajoittamista vapauden menetyksenä, johon tulisi soveltaa vapaudenmenetyksen oikeusturva- ja olosuhdetakeita.

***Sisäministeriö*** toteaa, että myös tällä hetkellä rajamenettelyä sovelletaan Suomessa kaikkiin nopeutetun menettelyn ja tutkimatta jättämisen tilanteisiin. Ministeriön arvion mukaan eniten vaikutusta rajamenettelyn tapausten määrään on uudella nopeutetun menettelyn perusteella, joka koskee alle 20 prosentin hyväksymisasteen maista tulevia hakijoita. Tämä on kuitenkin suoraan asetuksesta sovellettavaksi tuleva pakollisen rajamenettelyn peruste. Rajamenettely on myös tällä hetkellä viranomaisia velvoittava. Ministeriö toteaa edelleen, että suurin osa rajamenettelyn sääntelystä tulee suoraan menettelyasetuksesta, joten kansallista liikkumavaraa ei ole mm. menettelyn soveltamisesta alaikäisiin. Rajamenettelyssä olevia hakijoita ei myöskään saa päästää jäsenvaltion alueelle ja tästä johtuen liikkumisvapauden rajoittaminen rajamenettelyssä ehdotetaan toteutettavan samalla tavalla kuin voimassa olevaan lakiin on perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetty. Tästä poiketen hakijalle tullaan myös tekemään hallintopäätös liikkumisvapauden rajoittamisen tavasta kuten uudessa vastaanottodirektiivissä edellytetään.

***Asianosaisjulkisuuden rajoittaminen ja hakijan oikeus puolustukseen***

Menettelyasetuksen 18 artiklan 2 kohdan mukaan asianosaisjulkisuutta voidaan rajoittaa kansallisen lainsäädännön mukaisesti, jos tietojen tai lähteiden paljastaminen vaarantaisi esimerkiksi kansallisen turvallisuuden. Tällöin määrittävän viranomaisen on annettava tuomioistuimille mahdollisuus tutustua tällaisiin tietoihin tai lähteisiin muutoksenhakumenettelyssä ja varmistettava, että hakijan oikeutta puolustukseen kunnioitetaan. Hakijan puolustautumisoikeuksien varmistamiseksi jäsenvaltioiden on annettava oikeudellisen neuvonantajan, joka toimii hakijan oikeudellisena edustajana ja josta on tehty turvallisuusselvitys, tutustua tällaisiin tietoihin tai lähteisiin siltä osin kuin tiedot ovat hakemuksen tutkinnan tai kansainvälisen suojelun poistamista koskevan päätöksen tekemisen kannalta merkityksellisiä.

Hallinto-oikeudet katsovat lausunnoissaan, että tulkintaongelmien syntymistä ei voida välttää, ellei asiasta säädetä tarkemmin kansallisessa laissa. Myös Suomen Asianajajien mielestä asetuksen sääntelyyn liittyy vakavia oikeudenmukaisen menettelyn kysymyksiä, joita ei tule jättää myöhemmän oikeuskäytännön varaan.

***Sisäministeriö*** toteaa, että kyseinen kohta on sellaisenaan suoraan sovellettavaa lainsäädäntöä. Esityksessä on todettu, että kohta ei vaadi uutta kansallista lainsäädäntöä, koska Suomessa on viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetty asianosaisjulkisuuden rajaamisesta. Jos päätös perustuisi Suojelupoliisin lausuntoon, olisi Suojelupoliisi toimivaltaisena viranomaisena vastuussa siitä, mitä tietoja hakijan avustajalle voidaan kertoa. Nämä tiedot näkyisivät Suojelupoliisin lausunnon asianosaisjulkisesta lausunto-osasta. Maahanmuuttovirasto ei voisi määrittää Suojelupoliisin lausunnon ohi, mitä asianosaisille voidaan kertoa. Tuomioistuimen tehtävänä olisi lopulta arvioida, onko hakijalle kerrottu kaikki se, mikä on päätöksen tekemisen kannalta merkityksellistä.

## Lasten oikeudet

***Lapsen edun ensisijaisuus ja lasten säilöönotto***

Yhdenvertaisuusvaltuutettu ja lapsiasiavaltuutettu suosittelevat lapsen edun ensisijaisuuden kirjaamista ulkomaalaislakiin ja vastaanottolakiin EU-sääntelyn ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaisesti. Valtuutetut pitävät tärkeänä, että lapsen oikeuksien toteuttamista voidaan menettelyiden luonne huomioon ottaen edistää myös EU-sääntelyä laajemmin, mukaan lukien luopuminen alaikäisen ikään sidotusta kuulemisvelvoitteesta ja monitieteisen iän arvioinnin laajempi käyttö. Lisäksi valtuutetut katsovat tarpeelliseksi muuttaa lapsen säilöönottoa koskevaa sääntelyä, joka ei vastaa vastaanottodirektiivin sääntelyä. Myös Pakolaisneuvonta ry katsoo, että ulkomaalaislakiin tulee sisällyttää kielto ottaa säilöön lapsia, lapsiperheitä ja erityistarpeita omaavia hakijoita.

***Sisäministeriö*** toteaa, että menettelyasetuksen alaikäisille myönnettäviä takeita koskeva artikla on suoraan sovellettavaa sääntelyä. Toimivaltaisten viranomaisten on siis asetusta soveltaessaan otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu, eikä ulkomaalaislain sanamuoto ole tälle esteenä huomioiden EU-oikeuden etusija periaate. Vastaanottodirektiivin sanamuoto eroaa menettelyasetuksesta. Direktiivin mukaan lapsen edun on oltava yksi ensisijaisesti huomioon otettavista seikoista. Voimassa olevan vastaanottolain sanamuoto ei siten ole ristiriidassa vastaanottodirektiivin kanssa.

Lasten säilöönoton osalta ***sisäministeriö*** tuo esiin, että ulkomaalaislain 6 §:ssä edellytetty lapsen edun huomioiminen koskee myös säilöönottoa koskevaa päätöksentekoa. Esityksessä ei ole esitetty lainkaan muutoksia säilöönottoa koskevaan lainsäädäntöön. Ulkomaalaislain säilöönottoa koskeva sääntely on tarkoitus käydä läpi ja ehdottaa tarpeellisia muutoksia osana EU:n paluuasetuksen täytäntöönpanoa. EU:n odotetaan hyväksyvän asetus vielä kesän 2026 aikana.

***Monitieteinen iän arviointi***

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää tulkinnanvaraisena voidaanko iän määrittelyyn liittyvä tehtävä antaa perustuslain 124 §:n nojalla vastaanottokeskusten tehtäväksi.

***Sisäministeriö*** toteaa, että monitieteistä iän arviointia varten pyydettävässä lausunnossa olisi kyse palveluiden tuottamiseen liittyvien tehtävien hoitamisesta. Muiden kuin viranomaisina toimivien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden laatimaa lausuntoa voidaan pitää luonteeltaan viranomaistoimintaa avustavana ja täydentävänä, sillä se ei yksin määrittelisi hakijan ikää. Hakijan ikää koskeva lausunto rinnastuisi esimerkiksi sosiaalityöntekijän lapsen etua koskevaan lausuntoon, jota Maahanmuuttovirasto voi pyytää päätöksenteon tueksi. ***Sisäministeriön*** näkemyksen mukaan kyse ei siten ole yksilön keskeisiä oikeuksia koskevan

päätöksentekovallan siirtämisestä, sillä päätöksenteko (päätös iästä) säilyisi viranomaisella eli Maahanmuuttovirastolla.

**Eurodac-rekisterinpitäjä**

Oikeusministeriö kiinnittää lausunnossaan huomiota Eurodac-järjestelmän rekisterinpitäjyydestä ehdotettuun, erityisesti viitaten siihen, että asetuksen johdanto-osassa viitataan yleisen tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 lisäksi myös rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU) 2016/680 mukaiseen rekisterinpitäjään. Ministeriö toteaa myös, että Maahanmuuttovirasto ei ole rikosasioiden tietosuojadirektiivin tarkoittama toimivaltainen viranomainen.

***Sisäministeriö*** toteaa, että Eurodac asetus ei edellytä rekisterinpitäjyydestä säätämistä. Rekisterinpitäjyyteen viitataan ainoastaan asetuksen johdanto-osassa, jonka 82 kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion olisi oikeusvarmuuden ja avoimuuden vuoksi nimettävä se viranomainen, jonka katsotaan olevan yleisen tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU) 2016/680 mukainen rekisterinpitäjä. Kyseisen johdantokappaleen mukaan tällaisella viranomaisella tulisi olla keskitetty vastuu henkilötietojen käsittelystä kyseisessä jäsenvaltiossa. Jäsenvaltioiden Eurodac-asetuksen soveltamiseksi suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan yleistä tietosuoja-asetusta, paitsi silloin, kun henkilötietoja käsitellään lainvalvontatarkoituksessa.

Toimivaltaisten viranomaisten vastuunjaon selkeyttämiseksi ja rekisteröityjen oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi katsottiin perustelluksi säätää rekisterinpitäjyydestä tilanteissa, joissa henkilötietojen käsittely kuuluu yleisen tietosuoja-asetuksen alaan. Näissä tilanteissa henkilötietojen käsittely kuuluu käytännössä ulkomaalaisvalvonnan, turvapaikka-asioiden ja maahanmuuton hallinnan alaan, ja vertailun tulos tallennetaan ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmään UMA:an. Myös kansallinen yhteyspiste eli tietojärjestelmä, joka on yhteydessä Eurodac-keskusjärjestelmään, on jatkossa Maahanmuuttoviraston hallinnoima (tällä hetkellä yhteyspistettä hallinnoi poliisi). Virasto on siten jatkossa se taho, jolla on pääsy tietojen tarkistamista varten kansallisen järjestelmän lokitietoihin. Lokitietoihin pääsy on välttämätöntä, jotta rekisterinpitäjä voi myös käytännössä valvoa Eurodac-järjestelmään tallennettavien tietojen lainmukaista käsittelyä. Edellä mainitun katsottiin puoltavan Maahanmuuttoviraston säätämistä rekisterinpitäjäksi. Ehdotuksen mukaan Maahanmuuttovirasto siten vastasi keskitetysti sen rekisterinpitovastuulle kuuluvien henkilötietojen osalta kaikista yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisista rekisterinpitäjän velvoitteista.

Lainvalvontatarkoituksessa tapahtuvaan henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan rikosasioiden tietosuojadirektiiviä. Lainvalvonnalla tarkoitetaan asetuksessa terrorismirikosten tai muiden vakavien rikosten torjumista, havaitsemista tai tutkimista. Asetuksen XI luvussa säädetään menettelystä lainvalvontatarkoituksia varten tapahtuvaa vertailua ja tiedonsiirtoa varten. Käytännössä jäsenvaltioiden nimetyt viranomaiset ja Europolin nimetty viranomainen voivat esittää nimetylle tarkastavalle viranomaiselle pyynnön tietojen vertailusta. Pyynnön vastaanotettuaan tarkastava viranomainen tarkistaa, täyttyvätkö vertailupyynnön esittämisen edellytykset.

Suomessa Keskusrikospoliisi toimisi edelleen Eurodac-asetuksen mukaisena tarkastavana viranomaisena. Rekisterinpitäjän rooli käytännössä seuraa Keskusrikospoliisin tehtävästä tarkastavana viranomaisena eikä asiasta tällä hetkellä säädetä erikseen. Nykyisen oikeustilan katsottiin turvaavan rekisteröidyn oikeuksien toteutumisen rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalaan kuuluvan tietojen käsittelyn osalta. Tästä syystä ei katsottu olevan tarvetta säätää erikseen rekisterinpitäjyydestä direktiivin alaan kuuluvan tietojen käsittelyn osalta.

**Rikos- ja sakkorekisteritietojen käyttäminen ja Eurodac-järjestelmä**

Oikeusrekisterikeskus katsoo, että esityksestä jää epäselväksi, miten Eurodac-tietojärjestelmän turvallisuusilmoitus käytännössä suhteutuu rikos- ja sakkorekisteristä saatuihin tietoihin, ja olisiko muiden jäsenvaltioiden viranomaisilla tätä kautta pääsy rekisteritietoihin. Mikäli näin olisi, rikos- ja sakkorekisteritietojen luovuttamiseen liittyvää ehdotettua sääntelyä ja sen kattavuutta tulisi vielä tarkastella.

***Sisäministeriö*** toteaa, että Eurodac-järjestelmään tallennetaan ainoastaan tieto siitä, että seulonta-asetuksessa tarkoitetun seulonnan perusteella rekisteröidyn henkilön katsotaan voivan muodostaa uhkan sisäiselle turvallisuudelle. Se, että järjestelmään on tämä tieto tallennettu ja toinen jäsenvaltio saa tämän tiedon vertailutuloksen mukana, ei luo toisen jäsenvaltion viranomaisille pääsyoikeutta muihin (kansallisiin tai EU:n) tietojärjestelmiin tai oikeutta saada lisätietoa rekisteröinnin perusteena olevista seikoista.

## Vastaanottolakiin ehdotetut muutokset

***Vastaanottolain soveltamisala***

Maahanmuuttoviraston mielestä ehdotuksessa jää epäselväksi, miten vastaanottolain 7 §:n kustannusten korvaamista tai 16 §:n majoituksen järjestämistä sovelletaan sellaisiin seulottaviin, jotka eivät hae kansainvälistä suojelua. ***Sisäministeriö*** toteaa, että seulottavan ylläpidosta ehdotetaan säädettävän ulkomaalaislain 16 f §:ssä. Vastaanottolain 7 §:ssä tarkennetaan, että Maahanmuuttovirasto korvaa vastaanottopalveluja tuottavalle toimijalle myös ne kustannukset, joita syntyy, kun vastaanottokeskus toimii seulontamajoituspaikkana. Vastaanottolain 16 §:n perusteluissa tuodaan esille, että seulottavan majoitusta järjestettäessä tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon vastaavat ikään, sukupuoleen, erityisiin vastaanottotarpeisiin, turvallisuuteen ja perheen yhtenäisyyteen liittyvät edellytykset kuin kansainvälistä suojelua hakevan tai tilapäistä suojelua saavan majoitusta järjestettäessä. ***Sisäministeriö*** ei näe tarpeelliseksi muuttaa vastaanottolain soveltamisalaa tältä osin.

***Erityiset vastaanottotarpeet***

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että vastaanottolakiin tulisi sisällyttää lain tasolla vastaanottodirektiivin 24 artiklan mukaiset tilanteet, joissa henkilöllä voi olla erityisiä vastaanottotarpeita. Yhdenvertaisuusvaltuutettu, Pakolaisneuvonta ry ja Suomen Punainen Risti huomauttavat, ettei haavoittuvan aseman selvittämiselle ja siitä johtuvien erityistarpeiden tunnistamiselle ole esitetty selkeää järjestelmää.

***Sisäministeriö*** toteaa, ettei direktiivin luettelo ole tyhjentävä. On huomattava, että pelkästään luettelossa mainittuihin ryhmiin kuuluminen ei välttämättä ole osoitus erityisten vastaanottotarpeiden olemassaolosta ja se, että myös muilla kuin ryhmiin kuuluvilla voi olla erityisiä vastaanottotarpeita. Erityiset vastaanottotarpeet voivat johtua myös useiden samanaikaisten tukitarpeiden yhteisvaikutuksesta. ***Sisäministeriö*** katsoo, ettei luetteloa ole siten välttämätöntä säätää lain tasolle**.** ***Sisäministeriö*** toteaa, että haavoittuvuuden selvittämiselle ja erityistarpeiden tunnistamiselle on jo olemassa toimiva järjestelmä, joka perustuu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden tekemään arvioon ja moniammatilliseen yhteistyöhön vastaanottokeskuksessa. Esityksen mukaisesti henkilölle tehtävä alkuterveystarkastus käynnistää erityisten vastaanottotarpeiden arvioinnin, joka jatkuu tarvittaessa koko vastaanottoprosessin ajan.

***Vastaanottopalvelujen saaja ja kesto***

Työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja kuntaliitto pitävät oleskeluluvan saaneiden kuntaan siirtymisen tehostamista koskevia muutoksia kannatettavina. Kuntaliitto katsoo, että kuntaan siirtyvien määrästä tulisi kuitenkin saada tarkempaa tietoa. ***Sisäministeriön*** arvion mukaan vastaanottokeskuksissa on tällä hetkellä noin 880 sellaista tilapäistä suojelua saavaa, joilla olisi oikeus siirtyä kuntaan, mutta jotka eivät

ole hakeneet kotikuntamerkintää. Maahanmuuttovirastolta saatujen tietojen mukaan 91 prosenttia tilapäistä suojelua saavista, joiden oikeus hakea kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa on täyttynyt, on jo siirtynyt kuntiin.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu näkee ongelmallisena, että esityksen mukaan vastaanottopalvelut päättyisivät käytännössä jokaiselta kansainvälisen suojelun hakijalta jo ennen kuin he ovat saaneet lainvoimaisen päätöksen turvapaikkamenettelyssään. ***Sisäministeriö*** toteaa, että kielteisen päätöksen saaneiden osalta vastaanottopalvelujen kesto olisi jatkossa sidottu ulkomaalaisen oikeuteen jäädä Suomen alueelle. Oikeudesta jäädä Suomen alueelle muutoksenhaun aikana ja siihen liittyvistä poikkeuksista säädetään menettelyasetuksen 68 artiklassa.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun, Pakolaisneuvonta ry:n ja Amnestyn mukaan kansainvälistä suojelua hakevien vastaanottopalveluja ei tulisi rajata, koska se lisää paperittomuutta ja altistaa hyväksikäytölle ja ihmiskaupalle. Yhdenvertaisuusvaltuutetun mukaan vastaanottopalveluja ei tulisi koskaan lakkauttaa lapsiperheiltä tai sellaisilta henkilöiltä, joilla on erityisiä vastaanottotarpeita. ***Sosiaali- ja terveysministeriö*** tuo esille, että vastaanottopalvelujen lakatessa oikeuteen saada sosiaali- ja terveyspalveluita soveltuu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 56 b § laittomasti maassa olevan oikeudesta saada terveydenhuollon palveluja sekä sosiaalihuoltolain (1301/2014) 12 § säännös oikeudesta saada oikeus saada sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Käytännön vaikutukset painottunevat Uudenmaan hyvinvointialueisiin.

Maahanmuuttovirasto näkee, että EU- kansalaisten järjestelmästä poistumisen menettelyä ja perheiden, joissa on EU- kansalaisia vastaanottopalvelujen järjestämistä tulisi tarkentaa. ***Sisäministeriö*** toteaa, että vastaanottokeskuksen asiakkaana voi olla perheitä, joiden jäsenillä on eri status. Heidän palvelunsa tulee järjestää tilannekohtaisesti, tarvittaessa yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja huomioiden henkilön maassa olon statukseen liittyvät oikeudet.

Poliisihallitus, Kaakkois-Suomen poliisilaitos, Helsingin poliisilaitos ja yhdenvertaisuusvaltuutettu nostavat esille, että vastaanottopalvelujen keston rajaaminen vaikeuttaa henkilön maasta poistamista. Poliisihallitus kehottaa vielä tarkastelemaan niitä tilanteita, joissa asumisvelvollisuuden määrääminen vastaanottokeskukseen olisi perusteltua, vaikka vastaanottopalveluja ei olisi enää saatavilla. ***Sisäministeriö*** tuo esille, että ehdotuksen mukaan vastaanottokeskuksen johtaja voi jatkaa henkilön vastaanottopalveluja kohtuullisen ajan poikkeuksellisen painavasta syystä. Palveluja voitaisiin jatkaa esimerkiksi, jos poliisi ei kykene panemaan täytäntöön henkilön maastapoistamista ennen vastaanottopalvelujen päättymistä ja maastapoistamisen täytäntöönpano edellyttäisi sitä, että henkilön olinpaikka säilyisi viranomaisten tiedossa.

***Velvollisuus tunnistautua***

Helsingin poliisilaitos kannattaa tunnistautumismenettelyjen käyttöönottoa vastaanottokeskuksissa. Maahanmuuttovirasto ehdottaa kaikille vastaanottokeskusten asiakkaille tunnistautumista 1–2 kertaa kuukaudessa. Kansainvälistä suojelua hakeville ehdotettu tunnistautuminen 2–4 kertaa kuukaudessa on haastavaa järjestää ja kallista erityisesti, koska velvollisuus koskee myös yksityismajoituksessa majoittuvia. Myös Amnesty ja Pakolaisneuvonta ry toteavat, että tunnistautumisvelvollisuus tulisi olla ehdotettua harvemmin. Pakolaisneuvonnan mukaan tunnistautuminen rajoittaa hakijoiden oikeuksia selkeästi enemmän kuin on välttämätöntä.

***Sisäministeriö*** toteaa, että tunnistautumista voidaan pitää kohtuullisena velvollisuutena vastaanottopalvelujen saamisen vastineeksi. Ehdotuksen mukaan Maahanmuuttovirasto voi päättää kuinka monta kertaa kuu-

kaudessa tunnistautuminen tosiasiassa tehdään lakiin ehdotetun tunnistautumisvälin edellytysten täyttyessä. Tunnistautuminen voidaan tehdä samassa yhteydessä, kun henkilö käyttää vastaanottokeskuksen palveluja, kuten sosiaali- ja terveyspalveluja. Tästä johtuen ***sisäministeriö*** ei näe, että tunnistautuminen rajoittaisi hakijoiden oikeuksia enempää kuin on välttämätöntä sen varmistamiseksi, että henkilö on edelleen vastaanottokeskuksen asiakkaana.

***Vastaanottoraha***

Perustuslakivaliokunnalla ei ole huomauttamista vastaanottorahaa koskevaan sääntelyyn, josta käy ilmi valiokunnan edellyttämällä tavoin myöntämisen ja myöntämisen edellytysten oikeusharkintaisuus.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu, lapsiasiavaltuutettu, Suomen Punainen Risti, Pakolaisneuvonta ry ja Amnesty vastustavat vastaanottorahan ja käyttörahan alentamista koskevien väliaikaisten säädösten muuttamista osaksi pysyvää lainsäädäntöä. ETU ry tuo esille, että vastaanottorahan pienentäminen on heikentänyt yksityismajoituksessa majoittuvien ilman huoltajaa olevien lasten taloudellista tilannetta.

***Sisäministeriö*** toteaa, että vastaanottorahan kansallisena viitetasona käytetään jatkossa toimeentulotuen 50 prosentilla alennettua määrää, jonka sosiaali- ja terveysministeriö on arvioinut kattavan perustuslain 19 §:n 1 momentin edellyttämän välttämättömän toimeentulon (HE 116/2025 vp, s.132). Lisäksi täydentävää vastaanottorahaa voidaan edelleen käyttää tarvittaessa turvaamaan vastaanottopalveluiden piirissä olevan henkilön ihmisarvoisen elämän kannalta välttämätöntä toimeentulon turvaa. Täydentävää vastaanottorahaa koskevan sääntelyn täsmentäminen väliaikaisessa laissa on vähentänyt vastaanottorahan perusosan pienentämisen kielteisiä vaikutuksia. Täydentävällä vastaanottorahalla on tuettu erityisesti lasten ja haavoittuvassa asemassa olevien hakijoiden toimeentuloa ja hyvinvointia. Täten väliaikaisen lain vaikutukset eivät ole sellaisia, että ne muodostaisivat esteen muutosten säätämiselle pysyväksi.

Amnesty ei kannata esitettyä vastaanottolain 22 §:n kumoamista. ***Sisäministeriö*** tuo esille, että ehdotuksessa vastaanottolain 22 §:ää ei kumota kokonaan. Pykälästä kumotaan ainoastaan sen 2 momentti, jonka sisältö on vastaanottorahaan tehtyjen indeksijäädytysten myötä vanhentunut. Ajantasaisella indeksin pisteluvulla päivitetty momentti palautetaan pykälään vastaanottorahan ja käyttörahan indeksijäädytyksen päättyessä vuoden 2028 alussa.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että 23 a §:än ehdotettujen tulojen ja varojen ilmoitusvelvollisuuden alaiset tiedot vaikuttaisivat kattavan tilitapahtumatietoja, jotka perustuslakivaliokunta on katsonut lausuntokäytännössään valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisiksi tiedoiksi, joiden käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään. Oikeusministeriö toteaa, että on syytä varmistua siitä, että ilmoitusvelvollisuuden alaisten tietojen käsittely täyttäisi arkaluonteisten tietojen ja erityisten henkilötietoryhmien käsittelyä koskevat edellytykset.

***Sisäministeriö*** toteaa, että oikeusministeriön esittämä huomio on perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön valossa perusteltu ja esittää, että tulojen ja varojen ilmoittamista koskevaa 23 a §:ää muutettavaksi siten, että tulojen ja varojen ilmoittamisvelvollisuus rajattaisiin koskemaan tietoja, jotka ovat välttämättömiä vastaanottorahan ja käyttörahan myöntämisen sekä muiden vastaanottopalvelujen antamisen kannalta. Käytännössä, jos henkilöllä on tuloja tai varoja, ei hänellä ole oikeutta saada vastaanottorahaa tai käyttörahaa. Tällöin hänen tulee kuitenkin maksaa vastaanottopalveluista perittävä maksu.

***Sisäministeriö*** katsoo, että ehdotettua vastaanottolain 23 a §:ää (2. lakiehdotus) voitaisiin täsmentää esimerkiksi seuraavalla tavalla:

23 a §

*Tulojen ja varojen ilmoittaminen*

Kansainvälistä suojelua hakevan, tilapäistä suojelua saavan ja heidän perheenjäsentensä on annettava kaikki tiedossaan olevat vastaanottorahan ja käyttörahan myöntämiseen sekä muiden vastaanottopalvelujen antamiseen vaikuttavat *välttämättömät* tiedot tuloistaan ja varoistaan sille vastaanottokeskukselle, jonka asiakkaaksi heidät on rekisteröity. Heidän on välittömästi ilmoitettava vastaanottokeskukselle tiedoissa tapahtuneista muutoksista.

***Vertailu muiden jäsenvaltioiden käytäntöihin***

Seuraavassa taulukossa esitetään kansainvälistä suojelua hakevan yksin asuvan aikuisen vastaanottorahan määrät vertailussa käytetyissä maissa. Taulukkoa lukiessa on huomioitava, että vastaanottorahan määräytymisen ja myöntämisen perusteet sekä erilaisten mahdollisten lisätukien määrä vaihtelevat maittain, mistä johtuen taulukossa ilmoitetut vastaanottorahan määrät eivät ole suoraan verrattavissa Suomessa myönnettävään vastaanottorahaan.

| Maa | Vastaanottoraha yksinasuva aikuinen €/kk, ateriat | Vastaanottoraha yksinasuva aikuinen €/kk, ei aterioita |
|---|---|---|
| Suomi (esitys) | 88,00 | 300,00 |
| Ruotsi | 66,50 | 197,00 |
| Belgia | 31,60 | 300,00 |
| Alankomaat | 154,00 | 233,00 |
| Saksa | 252,00 | 455,00 |

*Ruotsissa* vastaanottorahan määrä on yksin asuvalle aikuiselle, joka majoittuu vastaanottokeskuksessa, jossa ei tarjota aterioita noin 197 euroa kuukaudessa (71 kruunua/ pv)[1]. Päivärahalla henkilön tulee kattaa ruoan lisäksi vaatteet ja kengät, sairaanhoito ja lääkkeet, hammashoito, hygieniatuotteet, muut kulutustavarat ja vapaa-ajan toiminta. Ruotsi on saanut komissiolta moitteita vastaanottorahan riittämättömyydestä ja siitä, että määrä ei ole suhteessa ruotsalaiseen sosiaaliturvaan. Vastaanottorahan määrää ollaan mahdollisesti korottamassa, mutta asiasta ei ole poliittista päätöstä.

Vuonna 2025 Ruotsissa tuli voimaan laki, jonka mukaan vastaanottorahaa ei myönnetä yksityismajoituksessa majoittuvalle[2]. Sääntely perustuu vastaanottodirektiivin 7 artiklaan, jonka mukaan vastaanottopalvelujen saamisen vastineeksi jäsenvaltio voi velvoittaa hakijan asumaan tietyssä paikassa. Samalla käyttöön otettiin velvollisuus ilmoittautua vastaanottokeskuksessa joka arkipäivä. Tunnistautumisvelvollisuus ei koske yksityismajoituksessa majoittuvia. Ruotsissa on jo käytössä sekä vastaanottorahan alentaminen että esityksen ehdotusta vastaava vastaanottopalvelujen peruuttaminen, jossa henkilön välttämätön toimeentulo turvataan majoituksella, aterioilla ja hyödykkeillä. Uuden vastaanottodirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä Ruotsin on tarkoitus ottaa käyttöön vastaanottorahan alentaminen, jos henkilö ei asu siinä vastaanottokeskuksessa, johon hänet on osoitettu tai jos hän asuu yksityismajoituksessa, eikä ylläpidä yhteystietojaan, tai jos hän ei osallistu kotouttaviin toimenpiteisiin sekä vastaanottopalvelujen peruuttaminen siirtopäätöksen saaneelta hakijalta[3].

[1] Ekonomiskt bistånd till asylsökande – Migrationsverket
[2] Sääntelyä on ehdotettu muutettavaksi siten, että vastaanottorahaa voitaisiin myöntää yksityismajoituksessa asuvalle, jos hän asuu kunnassa asuvan perheenjäsenensä kanssa tai, jos ulkomaalaisella on henkilökohtaisista olosuhteistaan johtuen erityisen painavat syyt asua muualla kuin vastaanottokeskuksessa. En ny mottagandelag - Regeringen.se
[3] Utmönstring av permanent uppehållstillstånd och anpassning av svensk rätt till EU:s migrations- och asylpakt - Regeringen.se

*Alankomaissa* kansainvälistä suojelua hakevalle aikuiselle myönnetään noin 233 euroa kuukaudessa (58,24 €/vko), jos hän ei saa aterioita vastaanottokeskuksesta. Vastaanottorahan määrää korotettiin vuonna 2025. Kansainvälistä suojelua hakevan tulee tunnistautua kerran viikossa. Tietyissä tilanteissa, kuten jos hakija on kotoisin turvallisesta maasta tai hänelle on annettu siirtopäätös, voidaan hakija velvoittaa tunnistautumaan päivittäin. Nopeutettuun menettelyyn otetun hakijan tulee tietyissä tilanteissa tunnistautua kaksi kertaa päivässä. Alankomaissa on käytössä sekä vastaanottorahan alentaminen, että ehdotusta vastaava vastaanottopalvelujen peruuttaminen kaikissa direktiivin sallimissa tilanteissa.[4]

*Belgiassa* vastaanottokeskuksessa majoittuva kansainvälisen suojelun hakija saa ainoastaan ns. taskurahaa 7,90 euroa viikossa. Vastaanottokeskus järjestää majoituksen lisäksi ateriat ja välttämättömät hyödykkeet. Yksityismajoituksessa majoittuvalle aikuiselle myönnetään keskimäärin 300 euroa kuukaudessa (60 €/vko).[5] Hakijalla ei ole varsinaista tunnistautumisvelvollisuutta vaan velvollisuus pysyä osoitetussa vastaanottokeskuksessa, velvollisuus olla tavoitettavissa, antaa tietoja sekä tehdä yhteistyötä. Belgia on ottanut käyttöön kaikki direktiivin mahdollistamat vastaanottopalvelujen rajoitustoimet. Hakijalle kuuluvien velvollisuuksien rikkomisesta voi seurata vastaanottopalvelujen rajoittaminen tai ääritilanteessa vastaanoton keskeyttäminen. Esimerkiksi seuraamuksena rikkomuksiin voidaan taskurahan maksaminen keskeyttää enintään neljäksi viikoksi tai henkilö voidaan siirtää toiseen vastaanottokeskukseen.[6] Hakijalle tulee turvata majoitus ja ateriat, myös vastaanoton keskeyttämisen aikana.

*Saksassa* kansainvälistä suojelua hakevan edellytetään asuvan prosessin alussa vastaanottokeskuksessa, joka tarjoaa ateriat. Tällöin vastaanottorahan määrä on 253 euroa kuukaudessa. Käytännössä osa etuudesta myönnetään kuitenkin hyödykkeinä. Hakija voi tietyn ajan kuluttua muuttaa yksityismajoitukseen, jonka jälkeen vastaanottorahan määrä voi nousta yhteensä 455 euroon kuukaudessa. Kansainvälisen suojelun hakijalle maksettavan vastaanottorahan määrää nostettiin vuoden 2026 alussa.[7] Saksassa ei ole säännöllistä tunnistautumisvelvollisuutta, mutta hakijan on ilmoittauduttava viranomaiselle pyydettäessä ja oltava tavoitettavissa. Saksa vaikuttaa ottaneen käyttöön kaikki uudelleen laaditun direktiivin mahdollistamat vastaanottopalvelujen rajoittamistoimet. Vastaanottopalvelut voidaan tarvittaessa rajoittaa minimiin, jolloin henkilölle tarjotaan ainoastaan majoitus, ateriat ja välttämättömät hyödykkeet.[8]

***Vastaanottopalveluja koskevat rajoitustoimet***

Perustuslakivaliokunnan mielestä sääntelyyn sisältyvä mahdollisuus vastaanottorahan perusosan alentamiseen ei muodostu ongelmalliseksi perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaisen oikeuden kannalta ottaen huomioon, että tuen saajille on perustuslakivaliokunnan mukaan ollut mahdollista asettaa perustuslain estämättä velvoitteita.

Suomen asianajajien mukaan olisi syytä arvioida, onko vastaanottopalvelujen rajoitustoimia koskeva sääntely (vastaanottorahan alentaminen, vastaanottopalvelujen peruuttaminen, maantieteelliselle alueelle sijoittaminen ja velvollisuus asua määrätyssä vastaanottokeskuksessa) riittävän täsmällistä ja oikeasuhtaista sekä turvaako se tehokkaan muutoksenhaun kaikissa niissä tilanteissa, joissa henkilön oikeusasema heikkenee olennaisesti hallintopäätöksen seurauksena. Yhdenvertaisuusvaltuutettu, Suomen Punainen Risti ja Pakolaisneuvonta ry katsovat vastaanottopalvelujen peruuttamisen rajoittavan turvapaikanhakijoiden oikeuksia

[4] wetten.nl - Regeling - Regeling verstrekkingen asielzoekers en andere categorieën vreemdelingen 2005 - BWBR0017959
[5] What are an asylum seeker's entitlements? | Fedasil
[6] Justel databank
[7] Leistungssätze nach dem Asylbewerberleistungsgesetz - BMAS
[8] AsylbLG - Asylbewerberleistungsgesetz

enemmän kuin on välttämätöntä ja näkevät vastaanottorahan alentamisen perusteettomana, koska vastaanottorahan perusosan määrä on jo sellaisenaan riittämätön turvaamaan perustuslain mukaisen välttämättömän toimeentulon. Maahanmuuttovirasto katsoo laajempien perustelujen olevan tarpeen alennetun vastaanottorahan kohtuullisuudesta. Amnesty ja lapsiasiavaltuutettu toteavat, että vastaanottopalveluja ei tule missään tilanteessa rajata tai vastaanottorahaa alentaa tapauksissa, jotka koskevat lapsia tai heidän perheitään. Maahanmuuttoviraston ja lapsiasiavaltuutetun mukaan ehdotuksessa tulisi säätää selvemmin edellytyksistä, joiden mukaan vastaanottorahan alentamista voidaan soveltaa lapsiin.

***Sisäministeriö*** toteaa, että tilanteet, joissa vastaanottorahaa ehdotetaan alennettavan tai vastaanottopalvelut ehdotetaan peruutettavan perustuvat vastaanottodirektiiviin. Sääntelyssä on otettu huomioon, että vastaanottorahan alentamista tai peruuttamista ei tehdä, jos sen arvioidaan vaarantavan henkilön ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaisen välttämättömän toimeentulon tai se on muutoin kohtuutonta. Henkilöllä on oikeus valittaa sekä vastaanottorahan alentamista, vastaanottopalvelujen peruuttamista että vastaanottopalvelujen peruuttamisen aikana myönnettäviä hyödykkeitä koskevista päätöksistä. Henkilön kokonaistilanteen muuttuessa rajoitustoimen aikana, voidaan rajoitustoimi joko päättää tai henkilölle voidaan myöntää täydentävää vastaanottorahaa, joka viime kädessä turvaa välttämättömän toimeentulon toteutumista.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että vastaanottopalvelujen peruuttamisen tulee päättyä esityksessä ehdotettujen tuomioistuimen täytäntöönpanokiellon tai keskeytyksen sekä hallinta-asetuksen mukaisen vastuun siirtymisen lisäksi, kun ylikansallinen ihmisoikeussopimusvalvontaelin myöntää väliaikaisen täytäntöönpanokiellon tai pyytää Suomea pidättäytymään hakijan palautuksesta sen käsitellessä valitusta. ***Sisäministeriön*** näkemyksen mukaan tuomioistuimella viitataan laajemmin myös ylikansallisiin ihmisoikeussopimusvalvontaelimiin, eikä sääntelyn muuttaminen ole siten tarpeellista.

Helsingin poliisilaitos tukee esitettyjä liikkumisvapauden rajoittamistoimia erityisesti siirtopäätöksen saaneille hakijoille, koska näillä henkilöillä on ilmeinen riski piileskellä, paeta tai vaikuttaa menettelyihin. Yhdenvertaisuusvaltuutettu ja Amnesty katsovat, että vastaanottolakiin esitettävät liikkumisvapauden rajoittamiset eivät ole oikeasuhtaisia eivätkä siten täytä perusoikeuksien rajoitusedellytyksiä. ***Sisäministeriö*** katsoo, että ehdotettu sääntely rajoittaisi henkilön liikkumisvapautta ja henkilökohtaista vapautta ainoastaan siltä osin, kun se olisi välttämätöntä saavutettaviin tavoitteisiin nähden. Ehdotettujen toimenpiteiden tarkoituksena on varautua uudenlaisiin, ennalta-arvaamattomiin tilanteisiin ja ilmiöihin.

***Rajoittamista koskevan päätöksen tiedoksianto***

Maahanmuuttovirasto katsoo, että 63 a §:ssä ehdotetun 48 §:n mukaisen siirtopäätöksen saaneen vastaanottopalvelujen peruuttamisesta annettavan päätöksen antaminen tiedoksi vastaanottokeskuksen toimesta tulisi poistaa, jotta hallinta-asetusta sekä esityksessä ehdotettua sääntelyä voitaisiin soveltaa selkeämmin. Lisäksi Maahanmuuttoviraston mukaan 32 §:ssä ehdotetun vastaanottopalveluista perittävän maksun takautuvaa perintää koskevan päätöksen antaminen tiedoksi vastaanottokeskuksessa sujuvoittaisi kyseisten päätösten toimeenpanoa.

***Sisäministeriö*** toteaa, että hallinta-asetuksen 18 artiklan mukaan hakija ei ole oikeutettu vastaanottodirektiivin mukaisiin olosuhteisiin siitä hetkestä lähtien, kun hakija on saanut tiedoksi päätöksen siirtää hänet vastuussa olevaan jäsenvaltioon. Päätökset hakijan siirtämisestä ja vastaanottopalvelujen peruuttamisesta tulee siten antaa hakijalle samassa yhteydessä. ***Sisäministeriön*** näkemyksen mukaan esityksessä ehdotettu sääntely voi vaikeuttaa lain käytännön soveltamista ja sitä tulisi täsmentää. Lisäksi samaan aikaan eduskunnan käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä 51/2026 vp ulkomaalaislain 205 §:n 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että hakijan maasta poistamista tai siirtämistä koskevan tiedoksiannon toimittaa poliisi

tai rajatarkastusviranomainen taikka jommankumman pyynnöstä Maahanmuuttovirasto, jos se voi tarkoituksenmukaisesti huolehtia tiedoksiantotehtävästä. Jotta päätös palvelujen peruuttamisesta voitaisiin antaa samaan aikaan siirtopäätöksen kanssa, olisi pykälään välttämätöntä lisätä 2 momentti, jossa todettaisiin, että vastaanottolain 48 §:ssä tarkoitettu päätös siirtopäätöksen saaneen vastaanottopalvelujen peruuttamisesta annettaisiin tiedoksi siirtopäätöksen yhteydessä ulkomaalaislain 205 §:n 4 momentin mukaisesti. Muutoksen jälkeen pykälän otsikko ei enää vastaisi sen sisältöä, joten ***sisäministeriö*** esittää, että myös ehdotetun pykälän otsikkoa muutettaisiin.

Lisäksi olisi tarkoituksenmukaista, että vastaanottokeskus antaisi vastaanottopalvelujen saajalle tiedoksi vastaanottopalveluista perittävän maksun takautuvaa perintää koskevan päätöksen vastaavasti kuin se antaa tiedoksi muut Maahanmuuttoviraston tehtäväksi ehdotetut vastaanottopalveluja koskevat päätökset. Koska joissain tilanteissa saattaa olla tarkoituksenmukaista, että myös Maahanmuuttovirasto voisi antaa tekemänsä päätöksen tiedoksi, lisättäisiin pykälään tätä koskeva sääntely.

***Sisäministeriö*** katsoo, että ehdotettua vastaanottolain 63 a §:ää (2. lakiehdotus) voitaisiin täsmentää esimerkiksi seuraavalla tavalla:

63 a §

***Tiedoksianto***

Vastaanottokeskus antaa kansainvälistä suojelua hakevalle ja tilapäistä suojelua saavalle tiedoksi Maahanmuuttoviraston päätöksen *32 §:ssä tarkoitetusta vastaanottopalveluista perittävien maksujen takautuvasta perinnästä,* 45 §:ssä tarkoitetusta vastaanottorahan alentamisesta, 46 §:ssä tarkoitetusta maasta poistettavan ja myöhemmän hakemuksen tehneen vastaanottorahan alentamisesta, 47 §:ssä tarkoitetusta vastaanottopalvelujen peruuttamisesta~~, 48 §:ssä tarkoitetusta siirtopäätöksen saaneen vastaanottopalvelujen peruuttamisesta~~ ja 50 §:ssä tarkoitetusta vaatimuksesta asua määrätyssä vastaanottokeskuksessa. *Maahanmuuttovirasto voi antaa edellä tarkoitetut päätökset tiedoksi, jos se on tarkoituksenmukaista.*

*Tämän lain 48 §:ssä tarkoitettu päätös siirtopäätöksen saaneen vastaanottopalvelujen peruuttamisesta annetaan tiedoksi siirtopäätöksen yhteydessä ulkomaalaislain 205 §:n 4 momentin mukaisesti.*

***Vapaaehtoinen paluu***

Poliisihallitus ja Helsingin poliisilaitos katsovat, että vapaaehtoisen paluun tuen rajaaminen ainoastaan niille henkilöille, jotka ovat vastaanottopalvelujen piirissä voi kasvattaa poliisin vastuuta vapaaehtoisen paluun ja paluuneuvonnan osalta. Poliisihallituksen mukaan muutos voi vaikeuttaa käytännössä esimerkiksi maasta poistamisessa vaadittavien matkustusasiakirjojen saamista.

***Sisäministeriö*** toteaa, että muutoksen tarkoituksena on tehostaa vastaanottopalvelujen piirissä olevien hakeutumista vapaaehtoiseen paluuseen. Ehdotetun 14 a §:n mukaan vastaanottokeskuksen johtaja voi jatkaa henkilön vastaanottopalveluja kohtuullisen ajan poikkeuksellisesta syystä, kuten siksi, että henkilö on hakeutunut vapaaehtoisen paluun piiriin, mutta ei ehdi saada tarvittavia matkustusasiakirjoja ennen vastaanottopalvelujen päättymistä tai jotta maasta poistamisen saadaan suoritettua loppuun. ***Sisäministeriön*** tarkoituksena on kehittää paluuta koskeva sääntelyä kokonaisuutena uuden vielä komissiossa valmistelussa olevan EU:n paluuasetuksen kansallisen täytäntöönpanon yhteydessä.

***Julkisen tehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle***

Suomen Punainen Risti katsoo, että vastaanottotoimintaan liittyvät julkisen vallan tehtävät tulee hoitaa viranomaisen toimesta. Sen mukaan hallituksen esitys laajentaa vastaanottokeskusten julkisia hallintotehtäviä merkittävästi ja vastaanottokeskusten roolia olisi arvioitava kokonaisuutena. ***Sisäministeriö*** toteaa, että esityksessä kaikki merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältävät tehtävät on säädetty viranomaisen tehtäväksi.

Ehdotuksessa täsmennetään voimassa olevaa sääntelyä vastaanottopalvelujen tuottamisesta laadittavista sopimuksista. Lisäksi uudet vastaanottokeskuksille annettavat tehtävät ovat selkeästi rajattuja ja täsmällisiä. Sääntelyllä varmistetaan, että tehtävien siirto vastaanottokeskukselle on tarkoituksenmukaista, eikä vaaranna vastaanottopalvelujen saajan perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

Maahanmuuttovirasto nostaa esille, että vastaanottokeskuksien tehtäväksi ehdotettavia tilapäisen edustajan tehtävää, vastaanottopalvelujen peruuttamisen aikana vastaanottorahan korvaavien hyödykkeiden myöntämistä tai aineiden ja esineiden haltuunottoa ei tulisi rajata vain tietyn ammattiryhmän tehtäväksi. Rajaus vaikeuttaa tehtävien tehokasta suorittamista vastaanottokeskuksissa. Maahanmuuttovirasto esittää, että tehtäviin voitaisiin nimetä soveltuva vastaanottokeskuksen työntekijä. Turun ryhmäkoti tuo esille, että ammattinimikkeisiin sidottu rajaus tilapäisen edustajan määräämisessä voi aiheuttaa eturistiriitoja suhteessa työntekijän muihin lasta koskeviin tehtäviin. ***Sisäministeriö*** toteaa, että edellä mainituissa tehtävissä on kyse julkisen vallan käyttämisestä, mistä johtuen tehtäviä koskevat pätevyysvaatimukset on kirjattava lakiin mahdollisimman tarkasti. Sääntelyä valmisteltaessa on huomioitu oikeuskanslerin hallituksen esityksestä esiin nostamat näkökohdat. Tilapäisenä edustajana voi ehdotuksen mukaan toimia sosiaalityöntekijän lisäksi myös lapsen hoito- ja kasvatustehtävistä vastuussa oleva työntekijä. Huomioitavaa on myös se, että tilapäisen edustajan tehtävän on määrä kestää enintään 15 arkipäivää.

### Ilman huoltajaa olevan lapsen edustaminen

Lausunnoissa ilman huoltajaa olevien lasten edustajajärjestelmään ehdotettuja muutoksia lähtökohtaisesti kannatettiin ja pidettiin myönteisinä. Lausunnonantajat esittivät edustajajärjestelmään ehdotettuihin muutoksiin liittyen kuitenkin tiettyjä huomioita.

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että edustajaksi ehdotetun henkilön suostumuksen saaminen ja esityksessä ehdotetun rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun rikosrekisteriotteen saaminen oikeusrekisterikeskuksesta voi vaikeuttaa edustajan määräämistä vaaditussa 15 päivän määräajassa. ***Sisäministeriö*** tuo esille, että sekä suostumuksen pyytäminen edustajalta että rikosrekisteriotteen toimittaminen käräjäoikeudelle kuuluvat jo nykyiseen edustajan määräämistä koskevaan menettelyyn, eikä tähän ehdoteta muutoksia. Huomioitavaa on, että Maahanmuuttovirastolta saatujen tietojen mukaan edustajan määrääminen 15 arkipäivässä toteutuu jo nykyisellään hyvin. Ehdotetun 39 §:n mukaan vastaanottokeskuksen tulee lisäksi tehdä hakemus edustajan määräämisestä viivytyksettä, mikä edistää ehdotetussa määräajassa pysymistä.

Lapsiasiavaltuutettu ottaa kantaa edustajajärjestelmän riippumattomuuteen ja pyytää arvioimaan voiko Maahanmuuttovirasto vastata sekä edustajan palkkionmaksusta että toiminnan valvonnasta. Edustajat turvapaikanhakijalapsille Etu ry pohtii, onko nyt esitetty säännös riittävä ja konkreettinen täsmentämään elinvoimakeskuksen ja maahanmuuttoviraston valvontatehtävää, eikä näe, että uudistuksella olisi ratkaistu järjestelmän riippumattomuuteen liittyviä haasteita. ***Sisäministeriö*** toteaa, että edustajan palkkiosta ja palkkion perusteista säädetään täsmällisesti valtioneuvoston asetuksella[9]. Edustajan palkkion maksaminen on Maahanmuuttovirastossa eriytetty edustajatoiminnan valvontaa tekevästä tahosta. Ehdotetulla sääntelyllä selkeytetään ja täsmennetään edustajan tehtäviä, mikä parantaa palkkioiden korvattavuuden ennakoitavuutta ja vahvistaa samalla edustajien riippumattomuutta. Esitys laajentaa Maahanmuuttoviraston ja Elinvoimakeskusten valvontatehtävää ainoastaan edustajatoimintaa koskevien kanteluiden ja rikosrekisteriotteen tarkistamisen osalta eikä tällä arvioida olevan vaikutuksia palkkionmaksun riippumattomuuteen.

[9] Valtioneuvoston asetus ilman huoltajaa olevan lapsen edustajalle maksettavasta palkkiosta ja kulukorvauksista (577/2024).

ETU ry on huolissaan siitä, onko tilapäisesti edustajan tehtävään nimettävällä vastaanottokeskuksen hoito- ja kasvatushenkilökunnalla tosiasiallista kykyä edustaa yksin saapunutta seulottavaa alaikäistä henkilöä. ***Sisäministeriö*** tuo esiin, että alaikäiselle seulonnan aikana määrättävän tilapäisen edustajan tehtävistä, edustajan kelpoisuudesta ja koulutuksesta säädetään seulonta-asetuksen 13 artiklassa. Vastaanottolakiin ehdotetun 39 a §:n mukaan Maahanmuuttovirasto vastaa edustajien ohjauksesta ja koulutuksesta. Maahanmuuttovirasto vastaisi myös siitä, että tilapäisenä edustajan toimiville vastaanottokeskusten sosiaalityöntekijöille ja hoito- ja kasvatustyötä tekeville työntekijöille on tarjolla riittävästi heidän osaamistarpeitaan vastaavaa koulutusta ja tarkoituksenmukaiset ohjeet tilapäisen edustajan tehtävän hoitamiseksi. Vastaanottopalvelujen tuottamista koskevissa sopimuksissa voidaan lisäksi edellyttää tilapäisenä edustajana toimivilta työntekijöiltä esimerkiksi tehtävään soveltuvaa koulutusta.

ETU ry ehdottaa, että tilapäiseksi edustajaksi voitaisiin nimetä myös edustajarekisterissä olevia, suostumuksensa antaneita, kokeneita edustajia. ETU ry ehdottaa lisäksi vastaanottolakiin ja kotoutumislakiin kirjattavaksi, ettei edustajan eikä tilapäisesti edustajan tehtäviin nimetty voi siirtää edustajan tehtäviään toiselle henkilölle. ***Sisäministeriö*** katsoo, että varsinaisen edustajan määräämiseen tilapäiseksi edustajaksi sisältyy muun muassa edustajien saatavuuteen, palkkionmaksuun ja järjestelmän hallinnointiin liittyviä haasteita, joita tulisi selvittää tarkemmin kuin mitä tässä hankkeessa on ollut mahdollista. ***Sisäministeriö*** **ja** ***työ- ja elinkeinoministeriö*** huomauttavat lisäksi, että käräjäoikeuden edustajamääräys on ollut tähänkin saakka sitova, eikä edustaja voi siirtää omia tehtäviään toiselle henkilölle. Määräyksen tilapäisen edustajan tehtävästä antaisi vastaanottokeskuksen johtaja. Maahanmuuttoviraston tulee ohjauksen ja valvonnan keinoin varmistaa, että myöskään tilapäisen edustajan tehtävää ei siirretä toiselle henkilölle.

Uudenmaan ELY-keskus esittää, että vastaanottolakiin tulisi kotoutumislakia vastaavasti kirjata vastaanottokeskuksen tehtäväksi ilmoittaa ilman huoltajaa olevalle lapselle edustajasta ja siitä, miten edustajan toiminnasta voi tehdä kantelun. ***Sisäministeriö*** toteaa, että esityksen 44 §:n 4 momentissa esitetään säädettävän vastaanottokeskuksen velvollisuudesta ilmoittaa lapselle hänelle määrätystä edustajasta tai tilapäisestä edustajasta. Lisäksi vastaanottolain 15 §:n mukaan vastaanottopalvelujen saajalle tulee kertoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Tieto oikeudesta valittaa edustajan toiminnasta kerrotaan myös Euroopan unionin turvapaikkaviraston ilman huoltajaa olevalle lapselle suunnatussa materiaalissa.

Uudenmaan elinvoimakeskuksen mukaan tulisi arvioida mahdollisen edustajaa koskevan kanteluprosessin aikaisten toimenpiteiden lisäämistä lakiin, sillä edustajan tehtävän lakkauttamisprosessi saattaa kestää käräjäoikeudessa ja kanteluprosessista ei voida nykyisen lainsäädännön puitteissa tehdä merkintää edustajarekisteriin. ***Sisäministeriö*** **ja** ***työ- ja elinkeinoministeriö*** tuovat esiin, että henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain (615/2020) mukaan edustajarekisterissä voidaan käsitellä tietoja, jotka koskevat edustajan tehtävän lakkaamista sekä edustajatoiminnan ohjauksessa, suunnittelussa ja valvonnassa tarvittavia tietoja. Sääntely ei siten estä tekemästä merkintää edustajarekisteriin, mikäli edustajasta on tehty kantelu. Ministeriöiden käsityksen mukaan edustajan epäasialliseen toimintaan liittyvät tehtävän lakkaamista koskevat tilanteet ovat suhteellisen harvinaisia. Kanteluita koskevien päätösten tekemistä voidaan pitää kiireellisenä, sillä kyse on haavoittuvassa asemassa olevan lapsen edusta ja turvallisuudesta.

Lapsiasiavaltuutettu pitää erittäin tervetulleena sekä lapsien oikeuksia vahvistavana ehdotettua lisäystä, jonka perusteella edustajan rikosrekisteriote voidaan tarvittaessa tarkastaa myös edustajaksi määräämisen jälkeen. Lapsiasiavaltuutettu toteaa lisäksi, että ehdotetun myötä on syytä arvioida ja harkita vastaavanlaista sääntelyä toiminnan aikaisesta velvoitteesta rikosrekisteriotteen esittämiseksi koskemaan myös muita lasten kanssa työskenteleviä ammattilaisia ja henkilöitä. ***Sisäministeriö*** toteaa, että edustajan rikosrekisteriotteen tarkastamisesta edustajan tehtävän aikana on kyse velvoittavasta EU-sääntelystä. Sääntelyn laajentamista

koskemaan myös muita lasten kanssa työskenteleviä on sivuttu esityksen valmistelun aikana, mutta muutostarpeiden syvällisempi tarkastelu hankkeen yhteydessä ei ollut mahdollista. ***Työ- ja elinkeinoministeriö*** katsoo, että ehdotusta voidaan arvioida tarkemmin tulevien lainsäädäntöhankkeiden yhteydessä.

Uudenmaan elinvoimakeskus ja ETU ry esittävät lausunnoissaan, että vastaanottolain 39 §:ään säädettäväksi ehdotettu määräaika edustajan nimeämiseen sekä kirjaus tilapäisestä edustajasta tulisi lisätä myös kotoutumislain 35 §:ään. Uudenmaan elinvoimakeskus nostaa lausunnossaan esiin, että kotoutumislakiin ja edustajien palkkioita koskevaan valtioneuvoston asetukseen tulisi lisätä maininnat niistä edustajan välttämättömistä tehtävistä, joita edustajalla voi olla lapsen kuoleman jälkeen. ***Työ- ja elinkeinoministeriö*** tuo esiin, että edustajan määrääminen kotoutumislain nojalla on harvinaista. Suurin osa ilman huoltajaa olevista lapsista siirtyy kuntiin vastaanottojärjestelmän kautta, eikä tilapäiselle edustajalle ole tällöin tarvetta. Lisäksi on huomioitava, että normaalioloissa käräjäoikeuksilla on mennyt keskimäärin 11 päivää edustajan määräämistä koskevan päätöksen tekemiseen[10]. ***Työ- ja elinkeinoministeriö*** katsoo lisäksi, että lisäysehdotus koskien edustajan tehtäviä lapsen kuoleman jälkeen edellyttäisi perusteellista selvitystä. Sääntelyllä voi olla vaikutusta myös laajemmin kotoutumislain soveltamisalan tulkintaan sekä kotoutumislain mukaisten korvausten maksatuskäytäntöihin.

Uudenmaan elinvoimakeskus esittää lausunnossaan, että edustajatoiminnan hallinnointia koskevaan kotoutumislain 36 §:ään tulisi lisätä maininta edustajien koulutuksesta, vastaavasti kuin vastaanottolain 39 a §:ssä. ***Työ- ja elinkeinoministeriö*** toteaa, että jo voimassa olevan kotoutumislain 36 §:n perusteluissa mainitaan edustajien koulutuksen järjestäminen yhtenä edustajatoiminnan ohjaukseen kuuluvana tehtävänä. Koulutustehtävää ei siten ole välttämätöntä mainita erikseen lain tasolla. Huomioitavaa on lisäksi, että koulutuksen järjestäminen oleskeluluvan saaneen ilman huoltajaa olevan lapsen edustajalle on määritelmäasetuksen (2024/1347) 33 artiklan mukaan velvoittavaa, eikä järjestämisestä tule säätää kansallisesti.

### Terveydenhuoltolakiin ehdotetut muutokset

Helsingin kaupunki esittää, että terveyspalvelujen järjestämisvastuun tulisi olla yksinomaan Helsingin kaupungilla ja hyvinvointialueilla, ei Maahanmuuttovirastolla. Tuottamis- ja järjestämisvastuun osalta ehdotukseen jää edelleen epäselvyyksiä ja tilannekohtaisia sopimuksia vaativia käytäntöjä, jota ei voida pitää tavoiteltavana tilana. Esimerkkinä Helsingin kaupunki nostaa esille toiminnan valvontaan liittyvät epäselvyydet. ***Sisäministeriö*** **ja** ***sosiaali- ja terveysministeriö*** toteavat, että järjestämisvastuun siirtoa hyvinvointialueille arvioitiin esityksen esivalmistelun aikana, mutta se ei ollut toteutettavissa muun muassa hankkeen aikataulun vuoksi. Valvontaa koskeva asia on nostettu esille sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain kehittämistarpeita koskevassa arviomuistiossa (VN/27681/2025). Lainsäädäntöä tulevaisuudessa kehitettäessä on perusteltua arvioida, miten järjestämisen ja tuottamisen valvontaa selkeytetään.

Hyvinvointialue Hyvil Oy esittää, että terveydenhuoltolain 72 a §:ssä tulisi näkyä selkeästi se, että korvaus kiireellisestä hoidosta on suoritettava, vaikka tällaisen hoidon antamisesta ei olisi erikseen sovittu vastaavasti kuin lain 72 §:ssä on säädetty Puolustusvoimien korvausvastuusta. ***Sisäministeriö*** tuo esiin, että Maahanmuuttovirasto korvaa hyvinvointialueille jo nyt kaikki ne kustannukset, jotka syntyvät vastaanottopalvelujen saajalle tuotettavista terveyspalveluista. Ehdotetulla sääntelyllä selkeytetään ja täsmennetään tältä osin voimassa olevaa käytäntöä. Huomioitavaa on, että vastaanottolain 7 §:n 4 momenttiin ehdotetussa ei säädetä, että korvaussääntely koskee vain hyvinvointialueen terveydenhuoltolain 72 a §:n nojalla antamia palveluja, vaan säännöksen mukaan ”Korvaus hyvinvointialueen tuottamista 25 ja 26 §:ssä tarkoitetuista sosiaali- ja

10 Maahanmuuttoviraston tiedot vuosilta 2020–2024 ja vuoden 2025 osalta elokuun alkuun mennessä.

terveydenhuoltopalveluista määräytyy hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän ja Maahanmuuttoviraston tekemän sopimuksen perusteella. Jos korvauksesta ei ole sovittu, Maahanmuuttoviraston on suoritettava palvelun tuottamisesta aiheutuneiden kustannusten suuruinen korvaus.” Mainitussa 26:ssä on viittaus myös terveydenhuoltolain 50 §:n mukaisiin kiireellisen hoidon palveluihin.

Hyvinvointialue Hyvil Oy:n mielestä on tärkeää, että sopimuksen osapuolilla on sama käsitys palvelujen kustannusten aiheuttamisperiaatteesta. Hyvinvointialue Hyvil Oy katsoo, että hyvinvointialueen terveydenhuoltolain 72 a §:n tarkoittaman palvelun antamisesta aiheutuneet kustannukset on korvattava sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä annetun lain (612/2021), jatkossa *sote – järjestämislaki*, 57 §:ää vastaavasti ja tämä tulisi näkyä säännöksessä. ***Sisäministeriö*** toteaa, että vastaanottolain 7 §:ään ehdotetun mukaisesti, jos korvauksesta ei ole sovittu Maahanmuuttoviraston on suoritettava hyvinvointialueelle palvelun tuottamisesta aiheutuneiden kustannusten suuruinen korvaus. Sote- järjestämislain 57 §:n mukaan hyvinvointialueen välisillä kustannuksilla tarkoitetaan toteutuneita kuluja, jotka ovat aiheutuneet palvelun antamisesta ja joista on vähennetty palvelusta kertyneet toimintatulot. Tämä vastaa nyt ehdotettua sääntelyä ja sen perusteluita.

Helsingin kaupunki toteaa, että Helsingin kaupungille ja hyvinvointialueilla tulisi turvata riittävät resurssit ja voimavarat, joilla kyetään vastaamaan kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien määrän vaihteluihin ja laaja-alaisen maahantulon aiheuttamaan palvelutarpeen kasvuun, jotta samanaikaisesti kyetään turvaamaan kaikki lakisääteiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut. Hyvinvointialue Hyvil Oy esittää, että terveydenhuoltolain pykälään tulisi lisätä säännös, jonka mukaan sopimukseen perustuvien palvelujen antaminen ei saa vaarantaa hyvinvointialueen eikä HUS-yhtymän lakisääteisten tehtävien hoitamista. ***Sisäministeriö*** **ja** ***sosiaali- ja terveysministeriö*** tuovat esiin, että ehdotuksen mukaan Maahanmuuttovirasto maksaa hyvinvointialueille kustannukset niiden tuottamista palveluista myös laajamittaisen maahantulon tilanteessa. Ehdotus selkeyttää tältä voimassa olevaa sääntelyä ja edistää myös hyvinvointialueiden mahdollisuutta varautua paremmin asiakasmäärien vaihteluun. Lisäksi ***sosiaali- ja terveysministeriö*** toteaa, että sote-järjestämislain 52 §:n mukaan valtio voi osallistua poikkeuksellisten häiriötilanteiden hoitamiseen rahoittamalla sellaista toimintaa, jonka korvaaminen valtion varoista on erityisestä syystä tarkoituksenmukaista eivätkä hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän voimavarat riitä tilanteen hoitamiseen. Valtion korvaukseen sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001). ***Sosiaali- ja terveysministeriö*** katsoo lisäksi, että hyvinvointialueiden varautumista koskevaa sääntely on kattavaa ja sitä on tällä hallituskaudella vahvistettu (sote-järjestämislain 50, 50 a-50 c§, hyvinvointialueiden varautumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteisiin annettu valtioneuvoston asetus 308/2023, yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta annettu laki 310/2025, valmisteilla oleva valmiuslain kokonaisuudistus). Sääntely asettaa hyvinvointialueille velvoitteen varautua tehokkaasti erilaisiin normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin huolellisella etukäteisellä suunnittelulla.

Hyvinvointialue Hyvil Oy tuo esille, että ehdotettu muutos edellyttää sopimusten, ohjeiden, palveluprosessien ja käytänteiden muuttamista ennen 12.6.2026, sekä eri viranomaisten välistä yhteistyötä. Kaikki edellä mainittu hallinnollinen työ myös tuo lisäkustannuksia, joita esitys ei ota huomioon. ***Sisäministeriö*** toteaa, että ehdotettu sääntely edellyttää sopimusten tekemistä, mutta sääntelyssä ei lähdetä siitä, että sopimukset olisivat voimassa heti 12.6. Hallinnollinen työ sopimusten aikaan saamiseksi tuo hetkellisesti lisätyötä ja -kustannuksia. On kuitenkin oleellista huomioida, että jo tällä hetkellä 70 prosenttia vastaanottokeskusten terveyspalveluista tuotetaan hyvinvointialueilla. ***Sisäministeriö*** näkemyksen mukaan sääntely tulee selkeyttämään ja tukemaan vastaanottokeskusten ja hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä ja vähentämään hallinnollista työtä jatkossa.

**Kustannus- ja resurssivaikutukset**

Maahanmuuttovirasto toteaa, että paktin kustannus- ja resurssivaikutukset tulevat merkittävästi haastamaan viraston tulostavoitteiden yhteensovittamista sekä toiminnan ja talouden suunnittelua tulevina vuosina. Mahdolliset viraston kehysrahoitukseen kohdistuvat lisäsäästöt lisäävät haasteita entisestään. Maahanmuuttoviraston mukaan keskeinen osa paktin kustannus- ja resurssivaikutuksia muodostuu muutostarpeista tietojärjestelmiin. Myös Poliisihallitus ja Helsingin poliisilaitos nostavat lausunnoissaan esiin poliisin resurssit ja katsovat, että resurssitarve on suurempi kuin mitä hallituksen esityksessä esitetään poliisin osalta. Monissa lausunnoissa korostetaan myös hallintotuomioistuinten resurssien turvaamista. Myös lakivaliokunta korostaa tuomioistuinten riittävän resursoinnin tärkeyttä.

***Sisäministeriö*** tuo esiin, että hallituksen esityksessä lähtökohtana on, että täytäntöönpanosta aiheutuvat kustannukset hoidetaan olemassa olevan kehyksen puitteissa sekä EU-rahoitusta täysimääräisesti hyödyntämällä. Ehdotetut uudet tehtävät ja käsittelyajat edellyttäisivät viranomaisilta ja hallinto-oikeuksilta toiminnan ja prosessien kehittämistä ja tehostamista. EU-rahoitusta on mahdollista hyödyntää nimenomaan kehittämishankkeisiin, joilla voidaan tehostaa ja virtaviivaistaa menettelyjä sekä tietojärjestelmien kehittämiseen.

Tällä hetkellä kansainvälistä suojelua koskevien hakemusten määrä on alhainen ja edelleen laskusuunnassa verrattuna edellisiin vuosiin. Myös hyvin nopeaan rajamenettelyyn ohjautuvia hakemuksia tulee paktin soveltamisen alettuakin todennäköisesti olemaan edelleen hyvin vähän Suomen itärajan ollessa kiinni. Helsinki-Vantaan lentoasema on käytännössä ainut ulkoraja, josta rajamenettelyyn ohjautuu hakijoita.

**Teknisluonteinen yhteensovittaminen eduskunnan hyväksymän henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 18 ja 18 a §:n muuttamista koskevan lain kanssa**

Eduskunta on 5.5.2026 hyväksynyt lain henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 18 ja 18 a §:n muuttamisesta (EV 48/2026 vp, HE 163/2025 vp). Lain 18 §:ssä muutetaan otsikko ja 1 ja 2 momentti. Lakia ei ole vielä vahvistettu, mutta sen on suunniteltu tulevan voimaan 1.6.2026. Nyt käsiteltävän esityksen yhteydessä Eurodac-täytäntöönpanossa esitetään myös teknisiä muutoksia kyseisen pykälän 2 momentin johdantokappaleeseen (4. lakiehdotus). Edellä mainitun hyväksytyn lain muutoksilla ei ole ***sisäministeriön*** näkemyksen mukaan vaikutusta nyt esitetyn 18 §:n 2 momentin johdantokappaleen sanamuotoon. Lain johtolauseeseen muutos vaikuttaisi, jos hyväksytty laki vahvistetaan suunnitelman mukaan ennen nyt esitettyjen muutosten voimaantuloa. Johtolauseen kyseinen kohta kuuluisi tällöin seuraavasti: muutetaan 18 §:n 2 momentin johdantokappale…sellaisina kuin ne ovat,…18 §:n 2 momentin johdantokappale laissa / ,~~818/2022,~~

**VASTINEESSA ESITETTÄVÄT MUUTOKSET**

**1. LAKIEHDOTUS**

16 a §

*Seulontaviranomaisten keskinäinen tehtäväjako*

Rajavartiolaitos suorittaa seulonta-asetuksen 5 artiklassa tarkoitettua seulontaa. Tulli suorittaa mainitussa artiklassa tarkoitettua seulontaa toimittaessaan rajatarkastusta tullilain (304/2016) 31 §:n perusteella.

Poliisi suorittaa seulonta-asetuksen 7 artiklassa tarkoitettua seulontaa sekä 5 artiklassa tarkoitettua seulontaa toimittaessaan rajatarkastusta poliisilain 2 luvun 21 §:n perusteella.

Poliisi antaa toisen Euroopan unionin jäsenvaltion seulontaviranomaisille niiden jäsenvaltioiden tunnistamista koskevan keskitetyn järjestelmän perustamisesta, joilla on kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden tuomioita koskevia tietoja (ECRIS-TCN), eurooppalaisen rikosrekisteritietojärjestelmän täydentämiseksi ja asetuksen (EU) 2018/1726 muuttamisesta annetun asetuksen (EU) 2019/816 7 c artiklassa tarkoitetun lausunnon.

*Poliisi antaa pyynnöstä seulontaviranomaiselle arvion siitä, voiko seulottava henkilö muodostaa uhkan sisäiselle turvallisuudelle seulonta-asetuksessa tarkoitetun turvallisuustarkastuksen perusteella.*

Jos rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille rajavartiolain 15 §:n mukaisesti, seulontaviranomaisten vastuu seulonnasta jakautuu rajatarkastusvastuiden mukaisesti.

Suojelupoliisi osallistuu seulonta-asetuksen 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun turvallisuustarkastuksen suorittamiseen ja voi osallistua 14 artiklassa tarkoitettuun henkilön tunnistamiseen. Suojelupoliisilla on oikeus suorittaa myös muita turvallisuustarkastuksen suorittamisen kannalta välttämättömiä toimenpiteitä.

Ahvenanmaan maakunnan alueella seulonnasta vastaavat Rajavartiolaitos ja Tulli. Rajavartiolaitos ja Tulli voivat tehdä seulontamenettelyyn liittyvissä tehtävissään yhteistyötä Ålands polismyndighet -nimisen viranomaisen kanssa. Yhteistyöstä ja kunkin viranomaisen toimivaltuuksista siinä säädetään erikseen.

Rajavartiolaitoksen, poliisin ja Tullin kesken voidaan sopia tilapäisistä ja lyhytaikaisista poikkeuksista seulontavastuussa.

16 b §

*Seulontaviranomaisena toimivan virkamiehen toimivaltuudet seulonnassa*

Seulontaviranomaisena toimivalla virkamiehellä on seulonnan suorittamiseksi oikeus:

1) suorittaa seulonta-asetuksen 14 artiklassa tarkoitettu seulottavan henkilön tunnistaminen;

2) suorittaa seulonta-asetuksen 15 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu turvallisuustarkastus tietokantoihin tehtävinä hakuina *ja pyytää poliisilta 16 a §:n 4 momentissa tarkoitettu arvio*.

3) tallettaa seulontamenettelyn suorittamisen yhteydessä saadut tiedot noudattaen, mitä henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetussa laissa säädetään.

Rajavartiolaitoksen, poliisin ja Tullin seulontatehtävää suorittavalla virkamiehellä on lisäksi oikeus ilman rikosepäilyä:

1) estää seulottavan henkilön poistuminen seulontamenettelystä;

2) ottaa tilapäisesti haltuunsa asiakirjoja, tavaroita ja kulkuneuvoja, tarkastaa ja kohdistaa niihin etsintä;

3) suorittaa henkilöntarkastus esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi noudattaen pakkokeinolain (806/2011) 8 luvun 30 §:n 1 kohtaa ja 33 §:ää sekä rajavartiolain 28 a §:ää, poliisilain 2 luvun 21 §:ää ja tullilain 31 §:ää.

Edellä 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta poistumisen estämisestä ja 2 kohdassa tarkoitetusta tavaroiden ja kulkuneuvon tilapäisestä haltuun ottamisesta seulontamenettelyn ajaksi päättää rajanylityspaikan esimiehenä toimiva rajavartiomies tai vähintään luutnantin arvoinen rajamies, päällystöön kuuluva poliisimies tai tullitoimipaikan esimiehenä toimiva tullimies tai tehtävään määrätty tullirikostorjunnan

tai tullivalvonnan esimiehenä toimiva tullimies. Kiireellisessä tapauksessa poistumisen estää ja haltuunoton suorittaa seulontatehtävää suorittava poliisimies, rajavartiomies tai tullimies, jonka on viivytyksettä saatettava asia edellä mainitun virkamiehen ratkaistavaksi.

**2. LAKIEHDOTUS**

23 a §

*Tulojen ja varojen ilmoittaminen*

Kansainvälistä suojelua hakevan, tilapäistä suojelua saavan ja heidän perheenjäsentensä on annettava kaikki tiedossaan olevat vastaanottorahan ja käyttörahan myöntämiseen sekä muiden vastaanottopalvelujen antamiseen vaikuttavat *välttämättömät* tiedot tuloistaan ja varoistaan sille vastaanottokeskukselle, jonka asiakkaaksi heidät on rekisteröity. Heidän on välittömästi ilmoitettava vastaanottokeskukselle tiedoissa tapahtuneista muutoksista.

63 a §

***Tiedoksianto***

Vastaanottokeskus antaa kansainvälistä suojelua hakevalle ja tilapäistä suojelua saavalle tiedoksi Maahanmuuttoviraston päätöksen *32 §:ssä tarkoitetusta vastaanottopalveluista perittävien maksujen takautuvasta perinnästä,* 45 §:ssä tarkoitetusta vastaanottorahan alentamisesta, 46 §:ssä tarkoitetusta maasta poistettavan ja myöhemmän hakemuksen tehneen vastaanottorahan alentamisesta, 47 §:ssä tarkoitetusta vastaanottopalvelujen peruuttamisesta~~, 48 §:ssä tarkoitetusta siirtopäätöksen saaneen vastaanottopalvelujen peruuttamisesta~~ ja 50 §:ssä tarkoitetusta vaatimuksesta asua määrätyssä vastaanottokeskuksessa. *Maahanmuuttovirasto voi antaa edellä tarkoitetut päätökset tiedoksi, jos se on tarkoituksenmukaista.*

*Tämän lain 48 §:ssä tarkoitettu päätös siirtopäätöksen saaneen vastaanottopalvelujen peruuttamisesta annetaan tiedoksi siirtopäätöksen yhteydessä ulkomaalaislain 205 §:n 4 momentin mukaisesti.*

**4. LAKIEHDOTUS**

# Laki

**henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

*kumotaan* henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (616/2019) 18 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 818/2022,

*muutetaan* 3 §:n 5 kohta, 16 §:n 1 momentin 4 kohta, 18 §:n 2 momentin johdantokappale ja 31 §:n 2 momentin 3 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 3 §:n 5 kohta ja 18 §:n 2 momentin johdantokappale laissa / ~~,818/2022,~~ 16 §:n 1 momentin 4 kohta laissa 493/2025 sekä 31 §:n 2 momentin 3 kohta laissa 1250/2020, sekä

*lisätään* 13 §:ään uusi 5 momentti ja 31 §:n 2 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 1250/2020, uusi 4 kohta seuraavasti: